

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

„Vzdělávání pedagogů v oblasti speciální pedagogiky a multikulturní výchovy s cílem prevence rasismu a xenofobie a tvorba metodik pro práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v těchto oblastech na základních a mateřských školách“

Praktická příručka multikulturní výchovy pro mateřské školy a 1. stupeň základní školy

Realizátor projektu:

Základní škola a Mateřská škola Brno, Merhautova 37

Merhautova 37

613 00 Brno

Partner projektu:

Základní škola Boskovice

nám. 9. května 8

680 01 Boskovice

PODĚKOVÁNÍ

Autorský kolektiv děkuje všem pedagogům, kteří svými zkušenostmi a příklady dobré praxe přispěli k vytvoření této publikace.

Obsah

Úvod

1. Rasismus a xenofobie
2. Stereotypy a předsudky
3. Diskriminace
4. Kultura a identita
5. Interkulturní komunikace
6. Integrace, inkluze, asimilace
7. Zkušenosti ČR s migranty s etnickou odlišností
8. Kde se tu berou cizinci, kde se tu berou uprchlíci
9. Čeština jako cizí jazyk, žák-cizinec v české škole
10. Masmédia a zobrazování cizinců a menšin
11. Násilí z nenávisti
12. Inkluzivní vzdělávání: Kdo, co, jak a proč?
13. Romská rodina a vzdělávání
14. Specifika vzdělávání romských žáků
15. Náboženský prožitek, náboženské tradice a současnost
16. Křesťanství v České republice
17. Islám, manželství a rodina v islámu
18. Projevy domácího násilí v různém kulturním prostředí
19. Otázka času a vztahů mezi generacemi
20. Homosexualita a jak o ní s dětmi mluvit

Použitá literatura a zdroje

Přílohy

- Příloha č. 1 - Práva dítěte ve škole
- Příloha č. 2 - Projektový den - Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit
- Příloha č. 3 - Projektový den - Škola a komunita bez šikany
- Příloha č. 4 - Letáček Šikana
- Příloha č. 5 - Projektový den - Vánoční tradice u nás i jinde
- Příloha č. 6 - Projektový den - Zvenku jiní, uvnitř stejní
- Příloha č. 7 - Dotazník pro učitele Test o právech dítěte v kontextu lidských práv

Úvod

Potřeba uplatnění multikulturní výchovy v systému vzdělávání vyplývá ze samotné ústavní koncepce České republiky. Opakované projevy xenofobie a rasismu podnítily přijetí legislativních, správních i sociálních opatření ke zlepšení situace ve vztazích mezi většinovou populací a menšinami nejen v celé společnosti, ale zejména ve školách, které jsou "spádové" sociálně vyloučeným lokalitám. Ale i v ostatních školách se s těmito negativními jevy setkáváme stále častěji.

Proto jsme pokládali za důležité zabývat se těmito otázkami hlouběji, neboť ve vzdělávacím standardu nenajdeme vyjádření dílčího cíle nebo tématu, který by na tuto problematiku přímo odkazoval. Na základě dostupné literatury, pramenů a zdrojů byla teoreticky zpracována jednotlivá multikulturní témata, která také nabízejí doporučené aktivity pro děti a umožňují nahlédnout i do příkladů dobré praxe.

Troufáme si tvrdit, že Základní škola a mateřská škola Brno, Merhautova 37 i Základní škola Boskovice jsou školami inkluzivními a multikulturními. Jsou zde individuálně i skupinově integrováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. V našich ŠVP je oblast multikulturního vzdělávání již zakomponována a po ukončení projektu bude obohacena o výše uvedená témata tak, aby mohla multikulturní výchova ve své teoretické a praktické rovině přispět k řešení otázek vzájemného soužití, tolerance a interkulturality. Cílem aplikace jednotlivých témat je, aby prvky multikulturní výchovy prostoupily celý vzdělávací proces nejenom na našich ZŠ, ale i v celém vzdělávacím systému, které se danou problematikou zabývají. Aby se multikulturní prvky projevily ve vytváření kooperativních a komunikačních kompetencí dětí, vytváření prosociálních postojů, jako je sociální citlivost, respekt, tolerance a radost z poznání.

Je třeba usilovat o to, aby již děti raného věku uměly samostatně vyjadřovat své myšlenky, nápady a pocity. Aby chápaly, že všichni lidé mají svou hodnotu a každý má ve společnosti svou důležitou roli, přestože je každý jiný. Sociologické výzkumy hovoří o novodobé migraci obyvatelstva. I v našich podmínkách nalézají svůj nový domov migranti a představitelé různých kultur, ke kterým musí být nejen celá naše společnost, ale hlavně vzdělávací systém tolerantní.

Pevně věříme, že i pro jiné školy budou předkládaná multikulturní témata inspirací a že je využijí pro další vzdělávání svých pedagogických pracovníků a pro práci s dětmi v mateřské škole, přípravných třídách a na 1. stupni základní školy.

Brno, únor 2015

kolektiv autorů

1. Rasismus a xenofobie

Téma vede děti k vnímání odlišností a rozdílů. Seznamují se se životem dětí v jiných zemích a získávají tak respekt k jiným národům a kulturám. Téma také významně přispívá k budování pozitivního klimatu třídy a školy.

Teorie pro pedagogy

Xenofobie je strach ze všeho neznámého, především z cizinců a všeho cizího (tedy z projevů odlišných kultur, zemí, náboženství apod.), resp. všeho, co přichází z ciziny, případně co je (co pochází) mimo vlastní sociální útvar (skupinu, podnik, kmen, národ, stát apod.) Tento strach může přejít až v nenávist.¹

Pedagogové hravou formou působí na děti, aby si vytvářely svůj vlastní názor, aby k neznámým lidem přistupovaly sice opatrně, ale s úctou a respektem. Velice často slýcháme o xenofobii, když se hovoří o jiných etnických skupinách, různých kulturách a náboženstvích. Xenofobním názorům jsou vystaveni také lidé, kteří mají odlišnou sexuální orientaci nebo třeba jen mají odvahu žít „jinak“.

Z xenofobie pramení také ideologie hlásající nadřazenost jedné skupiny nad druhou. Jsou to rasismus, antisemitismus, nacismus.

Jako rasismus označujeme negativní postoje, ubližování nebo nerovné zacházení s jinými osobami na základě příslušnosti k jinému národu, etnickému původu, kultuře, barvě pleti nebo původu.

Pokud se k moci dostanou lidé, kteří hlásají tyto ideologie a dokáží ovlivnit ostatní, může dojít k vyhlazení celých skupin obyvatelstva. Důkazem jsou např. holocaust nebo etnické čistky v Srbsku.

Xenofobii nemůžeme trestat, pokud se nepromítne do diskriminace, to znamená, že někdo je znevýhodněn na základě národnosti, jazyka, barvy pleti, náboženského vyznání, pohlaví. Xenofobie je však nebezpečná, může se z ní stát nenávist, nespravedlnost nebo násilí. Žáci by měli vědět, jak mohou xenofobii předcházet:

---

¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Xenofobie>

- uznáním, že každý z nás je osobnost
- otevřeností k informacím o svém okolí
- otevřeností k poznání

Učitelé děti vedou k tomu, aby si uvědomily, že rasismus a xenofobie mohou končit násilím. Mohou to být verbální útoky, útoky na internetu, hanlivé obrázky, které mohou vyvrcholit fyzickými útoky.

Na každé škole jsou realizovány preventivní programy a projekty, které kriticky zkoumají rasismus, předsudky a stereotypy. Učitelé jsou zodpovědní za tvorbu pozitivních postojů a názorů žáků, které se týkají diverzity a také inkluze. Exkluze může vést k násilí, ať už verbálnímu nebo fyzickému. Je důležité uvědomit si, že oběti rasové diskriminace nebo obtěžování se velmi často stydí hovořit o tom, co se jim děje, co prožívají. Proto s nimi musíme o jejich situaci hovořit s empatií.

Nabízené aktivity pro děti

Pedagogové si zvolí aktivity podle věku a vyspělosti dětí ve třídě:

- Práce v kruhu – děti si vyprávějí zážitky z cestování, ze setkání s lidmi jiných národů a kultur
- Didaktické hry – Proč má velbloud hrb? Proč má žirafa dlouhý krk? Proč se děti v Africe rodí s tmavou kůží?
- Říkaneky, příběhy, básně, písně s danou tematikou
- Mluvíme všichni stejnou řečí? – děti poslouchají text v rozličných jazycích
- Malování, výtvarné ztvárnění mapy světa, jednotlivých kontinentů – ukazování na mapě
- Stavebnice, obrázky a skládačky zvířátek, rostlin z různých konců světa

Cíle:

- rozvíjení komunikačních dovedností
- radost z poznání
- sociální citlivost, respekt, tolerance – vytváření prosociálních postojů

Výstupy se budou částečně lišit u dětí v MŠ, v přípravných třídách a na 1. stupni:

- Umět samostatně vyjadřovat své myšlenky, nápady, pocity.

- Vnímat nové věci.
- Chápat, že všichni lidé (děti) mají svou hodnotu, přestože každý je jiný, že osobní odlišnosti jsou přirozené.
- Pochopit, že každý má ve společenství svou roli, každý je důležitý.
- Vnímat rozmanitost světa, mít elementární povědomí o existenci jiných národů.
- Získat povědomí o tom, že ne všechny děti světa mají doma hračky, zajištěné jídlo, pití.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Děti se zúčastnily projektového dne za přítomnosti hostů ze zemí Afriky. Zažily s nimi mnoho zajímavých, zábavných a poučných her. Hovořili s hosty o jejich dětství, o zvycích v jejich zemích a o cestě do ČR. Společně s hosty zjišťovaly, co je nejvíc odlišné a co naopak spojuje všechny kultury světa. Děti sestavovaly rozstříhané části symbolu UNESCO (diskutovaly o významu této organizace). Pak ve skupinách pracovaly s obrázky dětí z celého světa a hledaly společné znaky. S hostem Morrisem z Konga si vysvětlily pojem komunikace u nás a v Kongu a dorozumívaly se pomocí bubnů bonga. Bylo vidět, že hudba národy opravdu spojuje a cítění se prolíná všemi kulturami bez ohledu na rasu a vyznání. Děti si vyprávěly o svých zážitcích z návštěv různých zemí a o nutnosti porozumění. Na nástěnku lepily postavičky, které symbolizovaly určitou kulturu, a k nim předměty, jež je symbolizují. Na závěr se seznámily s mapou světa zvířat a lidí a významy pojmů migrace, přizpůsobení se podmínkách v živočišné říši, jejíž součástí je i člověk. Tato forma přímého kontaktu dětí se zahraničními hosty byla velkým přínosem a přesvědčila nás o tom, že děti umí komunikovat a přijímat odlišnost jako přirozenou součást života člověka.
- Toto téma je velmi aktuální a je nutné se mu věnovat již u malých dětí. Dobrou pomůckou jsou pořady České televize, které děti zajímavou formou seznamují se životem dětí na různých kontinentech a v různých zemích.

Děti tak mají možnost zjistit, že i na druhém konci světa jsou děti stále dětmi. Takovým pořadem je např. Na cestě za dětmi.

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267533580-na-cestě-za-detmi/3816-o-poradu/>

2. Stereotypy a předsudky

I v dnešní společnosti řešíme velmi často problém předsudků, diskriminace a stereotypů. Většinou je spojujeme s dospělými, ale v poslední době se ukazuje, že ani mezi dětmi ve škole nejsou předsudky a stereotypy neznámé. Úkolem pedagogických pracovníků je pomocí multikulturní výchovy, která se prolíná všemi předměty a celým klimatem školy, utvářet v dětech správné postoje. Děti musí být ve škole pravdivě informovány a seznamovány s multikulturními tématy, jako je např. diskriminace, rasismus a xenofobie, stereotypy a předsudky.

Teorie pro pedagogy

Stereotyp je jednotvárný, ustálený, navyklý vzorec chování a myšlení. Nejčastějším projevem stereotypu vůči druhým jsou *diskriminace a předsudky*, tedy odlišné chování k druhým kvůli jejich příslušnosti k určité skupině – např. náboženské, národnostní, etnické, sociální aj.

Předsudky jsou zevšeobecňující, to znamená, že určité hodnocení se vztahuje na všechny členy skupiny, k jednotlivým lidem se nepřihlíží. Mezi takové typicky negativní hodnocení patří např. Romové páchající kriminalitu. Předsudky se většinou zakládají na nepravdivých či neúplných informacích. A v neposlední řadě se předsudky snaží legitimovat **diskriminační jednání**.²

Nabízené aktivity pro děti

K rozvíjení multikulturní vnímavosti a citlivosti, odstraňování předsudků a stereotypů můžeme zařadit příběh O černé ovečce. Záměrem je učit děti empatii a prosociálnímu chování. Na příběhu si děti uvědomí, že být odlišný neznamena být špatný a naučí se ocenit ostatní děti. K realizaci příběhu je potřeba kus šedé a černé látky, zvoneček, klobouk a znát příběh.

Aktivita 1: Pohádka o černé ovečce³

Byla jedna salaš, ve které bydleli ovečky a jejich pastýř. Všechny ovečky byly krásně bílé a byly na svou bílou krásu patřičně hrdé. Obdivně se prohlížely v zrcátkách louží a jedna

² <http://www.czechkid.cz/si1230.html>

³ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/PVBA/9887/ROZVIJIME-EMPATII-U-DETI-PREDSKOLNIHO-VEKU.html/>

druhé říkala: „Bé, bé, bé, to jsme krásné, bé...“ Jen jedna z nich se nikdy do zrcadla nepodívala, protože dobře věděla, co by tam viděla. Byla totiž černá jako noc, jak černá tma. A proto se s ní také žádná bílá ovečka nechtěla kamarádit. A tak vždycky stála sama stranou.

Učitelka přehodí přes dvě židličky černou látku, vzniklou ovečku postaví stranou od dětí a vypráví dál:

Vždycky ráno vodil pastýř ovečky na pastvu. Nejdříve běžely bílé ovečky, černou nikdy dopředu nepustily. A na pastvě si spolu povídaly, ale zase jen bílé ovečky. S černou se nikdo nebavil. A když se večer vracely, zase běžely nejdřív bílé a o černou se nikdo nestaral.

Můžeme si na to teď zahrát.

Učitelka vezme do ruky zvoneček: Já se teď, děti, proměním v pastýře (nasadí klobouk) a vy budete moje krásné bílé ovečky. „Pojďte, ovečky, pojďte, půjdeme na pastvu.“ Učitelka vodí děti - ovečky - po třídě a doprovází slovy: „Tak se, ovečky, zastavte, pěkně se paste, tady je dobrá travička, ta vám bude chutnat. A můžete si ovečky spolu povídat.“ Ovečky se pasou, učitelka může pustit hudbu nebo zahrát na flétnu, po chvíli je pozve na další lepší pastvu a tak se to vymění asi třikrát. Pak se vrátí do „salaše“. Učitelka: „Pojďte, ovečky moje, brzy už bude tma, musíme domů, bříska máte plná, jdeme spinkat. Hezky si tady lehněte a přeji vám krásné sny. Já jdu také spát.“ Učitelka sundá klobouk, dá ho stranou a pokračuje ve vyprávění.

Večer se ovečky v salaši k sobě přitulily a pěkně jedna druhou hřály. Tedy ty bílé se přitulily, tu černou k sobě nevzaly. Kdyby se chtěla přitulit, určitě by ji zahnal. A tak bílé ovečky pomalu usnuly, už dávno spal i pastýř, jen černá ovečka nemohla a nemohla usnout, bylo jí zima, smutno a také se sama trochu bála.

Já se teď, děti, změním v černou ovečku a každého z vás se na něco zeptám.

Učitelka si přehodí černou látku přes hlavu, aby jí téměř nebylo vidět do obličeje, a pak jde od jednoho dítěte k druhému a každého se zeptá: „Bílá ovečko, je mi smutno a zima, chceš mi nějak pomoci?“ Odpovědi „oveček“ učitelce signalizují prosociální úroveň dětí. Když dokončí otázky, postaví ovečku stranou od dětí a pokračuje ve vyprávění.

Nakonec zůstala ovečka zase sama. Všechny bílé sestřičky spaly a ona stála v koutě a klepala se zimou. Najednou se v okně salaše objevila dvě světýlka. Za nimi šedé uši, huba plná zubů a břicho plné hladu. Víte, kdo to byl, děti? Jasně, byl to vlk. Koukal a vyhlížel si, kterou z těch krásných bílých oveček si dá dneska k večeři, jestli tu velkou tlustou nebo tu malou, ta by se zase dobře nesla. A při tom přemýšlení ho pozorovala černá ovečka. Bála se, tuze se bála o své sestřičky. Věděla, že ji vlk nevidí, protože je černá a ve tmě se ztratí, ale bílé ovečky viděl i v černé tmě. Vlk se pomalu plížil do salaše. Naše černá ovečka sebrala všechnu

odvahu, a když šel vlk těsně okolo ní (*učitelka může ilustrovat vyprávění tak, že přes jednu ruku přehodí šedou látku a přes druhou černou a hraje s nimi jako s loutkami*), skočila mu na záda a křičela: „Ty loupežníku, ty uličníku, počkej, já ti ukážu. Na rohy tě naberu, kopyty tě rozdupu, do země tě zadupu...“ Vlk uviděl černá kopyta, černý kožich a myslel si, že pro něj přišel čert, nejméně samotný Lucifer. Strachy ukrutně zařval: „ÚÚÚÁÁÁÁÁ“, až vzbudil všechny ovečky. Strašně se vylekaly, když uviděly vlka, kterému sedí na zádech černá ovečka a buší do něho kopytky. Vlk vyrazil ze dveří a černá ovečka spadla na zem. Sestry byly zachráněny. Seběhly se kolem ovečky, děkovaly jí a říkaly hezká slova. Co myslíte, že řekly bílé ovečky své černé sestřičce?

Autorka: Eva Svobodová

Učitelka vybízí děti, aby se opět staly bílými ovečkami a řekly černé ovečce, co si o ní myslí teď. Co jí chtějí říci za to, že je zachránila před vlkem. Může vyzvat některé dítě, aby se stalo černou ovečkou a vyzkoušelo si, jak se asi černá ovečka cítila. A také si můžeme vyzkoušet, jak to vypadalo, když šly ovečky na pastvu, jak se chovaly k černé sestře, jak si s ní povídaly, jak se s ní tulily... V roli černé ovečky se děti střídají.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelky si s dětmi na základě příběhu povídaly o přetrvávajících stereotypech a předsudcích vůči druhým lidem. Nejprve si pomocí myšlenkové mapy jednotlivé pojmy názorně vysvětlily a poté přešly k samotné aktivitě, kterou byla tvorba plakátu na dané téma. Děti jsou ve věku, kdy si osvojují předsudky od svých rodičů a příbuzných, přejímají určité vzorce chování. Teprve ve starším věku si pak vytvářejí stálé postoje a preference. Nezbytnou součástí procesu k utvoření vlastního názoru je neustálé získávání zkušeností, dovedností a návyků v průběhu celého života. Velký podíl na samotné tvorbě předsudků má také inteligence, vzdělání a příslušnost ke společenské vrstvě.
- Jak takovým předsudkům čelit jsme si s dětmi vyzkoušely na modelových situacích. Děti během praktických ukázek na vlastní kůži zažily, jaké to je být středem posměšků, vtipů nebo diskriminačního jednání. Naopak si ověřily, jaké to je vystoupit z davu a neignorovat je! Děti se při nácviu svěřily, že měly strach z vlastní reakce na tyto situace, ale motivací jim byla snaha překonat své vlastní obavy a stát se tak mnohem silnější a odolnější osobností vůči okolí. Na závěr se měl každý pokusit

stanovit si svůj vlastní žebříček pozitivních hodnot a podle něj také jednat. Vyvarovat se stereotypnímu chování a myšlení, diskriminaci a předsudkům vůči druhým lidem.

- Pro toto téma jsme v MŠ zvolili dramatizaci pohádky o černé ovečce. Všechny děti se pohádky zúčastnily s nadšením. Přestože se v naší mateřské škole plně snažíme o vymizení předsudku a o co největší toleranci ze strany dětí k ostatním dětem, občas nastávají situace, kdy je pro děti tolerance toho druhého velmi těžká. Tato aktivita jim pomohla pochopit, jak se dané dítě může cítit, když je dostatečně nerespektujeme. Dále jsme s dětmi hovořili v komunitním kruhu o tom, co by se jim nelíbilo, kdyby byly ve stejné nebo podobné situaci jako černá ovečka.
- Téměř každé romské dítě se již v takto útlém věku setkala se stereotypy či předsudky většinové společnosti. Velmi dobře ovládají slovo diskriminace, ovšem bez obsahové znalosti. Proto je toto téma velmi často probírané během celého školního roku. Děti mají osvojené, co to je předsudek. Novinkou však pro ně bylo, že předsudky a stereotypy myšlení nejsou zaměřené pouze na Romy. Vysvětlili jsme si to také v návaznosti na téma speciální pedagogiky – děti s tělesným postižením. Mnozí si mysleli, že takové děti musí být hloupé. Vyzkoušeli jsme si několik aktivit, při kterých jsme zjistili, že když neslyší, nevidí nebo nesmějí používat ruce, nejsou o nic hloupější. Např. aktivita Tichá matematika – počítání příkladů bez „oušek“. Se špunty v uších zjistili, že počítání je stále stejné. Také jsme si přečetli pohádku o černé ovečce.
- V zjetí předsudků a stereotypů se nacházíme všichni bez rozdílu věku. Provázejí nás již od našeho narození. Stereotypní chování si pak přenášíme na další generace. Člověk musí s předsudky i stereotypy celý život bojovat. Pouze sám život a jeho věčné zkoušky, kterými procházíme, utvářejí naši osobnost i schopnost se z těchto zažitých a často nesprávných stereotypů vymanit. Děti ještě nemají velké životní zkušenosti, a tak přebírají vzorce chování svých rodičů. Bude-li rodič nenávidět jiné lidi, těžko bude dítě respektovat své spolužáky, bude-li rodina nesnášet zvířata, těžko se k nim bude dítě chovat hezky. Pouze životní zkušenosti nám mohou ukázat realitu a přehodnotit naše postoje. Zkušenosti nejsou přenosné. Každý člověk by měl na sobě pracovat, nenechat sebou manipulovat, vážit si sám sebe. To se snažím denně předávat i svým žákům.

3. Diskriminace

Cíle projektového vzdělávání k tématu diskriminace pro děti:

- respektovat zvláštnosti a odlišnosti, názory, zájmy způsoby chování a myšlení lidí, stavět se proti fyzickému i psychickému násilí
- uvědomit si svá práva a povinnosti ve škole i mimo školu

Teorie pro pedagogy

Diskriminace je termín označující nějaké rozlišování. Nejčastěji se používá v negativním významu rozlišování lidí na základě příslušnosti k nějaké obecné skupině bez ohledu na schopnosti konkrétního jedince. Podle konkrétního kritéria diskriminace se hovoří o diskriminaci na základě rasy, náboženského a politického přesvědčení, pohlaví, věku apod.⁴

Přímá diskriminace – s člověkem je zacházeno méně příznivým způsobem, než by bylo zacházeno s jiným člověkem ve stejné situaci

Paní BB je učitelkou českého jazyka, učí převážně v kurzech určených pro romské studenty. Je totiž také Romka a uvědomuje si, jak je pro romskou menšinu důležité, aby dokonale ovládala jazyk majority. Po semináři pro učitele češtiny zašla do nedalekého rychlého občerstvení. Jakmile se zařadila do fronty, požádala ji tamní obsluha, aby odešla, protože v jejich podniku nechtějí Romy. Paní BB odešla a cítila se velmi ponížena.

Nepřímá diskriminace - případ, kdy navenek neutrální ustanovení, kritérium nebo praxe způsobuje znevýhodnění osob, ledaže je toto ustanovení, kritérium nebo praxe objektivně zdůvodněno legitimním cílem a ledaže prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné.

Malé město na severní Moravě se rozhodlo, že nebude nadále podporovat nepřizpůsobivé občany a změnilo pravidla přidělování obecních bytů. Nově si mohl přihlášku o přidělení obecního bytu podat pouze dospělý občan České republiky, který měl trvalý pobyt v tomto městě alespoň dva roky a nejméně pět let čistý trestní rejstřík. Podmínka čistého trestního rejstříku znemožnila 90% tamní romské komunity ucházet se o přidělení bytu.⁵

⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Diskriminace>

⁵ Bobek, M., Boučková, P., Kühn, Z. (2007): Rovnost a diskriminace. C.H.Beck, Praha.

Podle zákona je diskriminace zakázána z důvodu:

- rasy
- etnického původu
- národnosti
- pohlaví
- sexuální orientace
- věku
- zdravotního postižení
- náboženského vyznání
- víry
- světového názoru

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Kruh důvěry a kolečko pochval

Děti sedí v kruhu a posílají si hračku nebo jiný předmět. Kdo má předmět, může si postěžovat, co mu ve třídě vadí. Učitel zdůrazní, že by žáci neměli uvádět jména, ale obzvláště u menších dětí je to obtížné dodržet. Účelem kruhu důvěry je říci problémy nahlas, ne je řešit.

Kolečko pochval může následovat jako pozitivní aktivita po kruhu důvěry.

Aktivita 2: Komunitní kruh k právům dítěte

Touto aktivitou přibližujeme dětem téma „Lidská práva a práva dítěte“. Děti sedí v kruhu a vyměňují si místa na základě jednotlivých pokynů. Níže uvádíme některé formulace, ty si může každý učitel obměnit podle aktuální situace ve třídě, s přihlédnutím k věku a potřebám dětí.

- Místa si vymění všichni, kteří si dnes prožili nějaký úspěch.
- Místa si vymění všichni, kteří dnes měli špatný den.
- Místa si vymění všichni, kteří se dnes dostali do střetu s některým ze spolužáků či učitelů.
- Místa si vymění všichni, kteří si myslí, že by si všechny děti **měly být rovný**.
- Místa si vymění všichni, kteří si myslí, že **tomu tak opravdu je, že si všechny děti opravdu jsou rovný**.

- Místa si vymění všichni, kteří si myslí, že by rodiče neměli v žádném případě číst dětem jejich poštu.
- Místa si vymění všichni, kteří chodí rádi do školy.
- Místa si vymění všichni, kterým záleží na vzdělání.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelka ze 2. třídy: Téma diskriminace je pro mne jedním z prvořadých cílů v pedagogické praxi i v životě. Snažím se, abych k dětem přistupovala sice individuálně vzhledem k jejich potřebám, ale maximálně spravedlivě bez rozlišování podle národnosti, nadání, chování. K tomu se snažím vychovávat i děti ve třídě. Problémem jsou někteří rodiče, kteří děti vedou k nesnášenlivosti vůči jiným dětem. Dítě pak řeší otázku, jestli je správný názor rodičů nebo školy.
Co považuji ve třídě za velmi důležité je dokázat, aby:
  - děti braly své spolužáky takové, jací jsou
  - si pomáhaly navzájem
  - citlivě reagovaly na trápení druhého
  - se dokázaly zastat slabšího, pokud k nedorozumění dojde
  - se vždycky udobřily
  - pochválily jeden druhého
- Hodina k tématu Diskriminace paní učitelky ze 3. ročníku: Cílem hodiny bylo, aby se děti naučily vzájemně respektovat zvláštnosti a odlišnosti druhých lidí. Vstřebet osobité názory, se kterými leckdy nemusí souhlasit, ale v klidu si je vyslechnou. Pojmout různorodé zájmy či způsoby chování a myšlení lidí, které jsou někdy zcela odlišné od našich zvyklostí. Naučit se stavět proti fyzickému i psychickému násilí. Uvědomit si svá práva, ale také povinnosti vyplývající ze školních povinností i své povinnosti mimo školu.
- Úvodní aktivitou byl komunitní kruh, ve kterém se děti měly možnost postupně vyjádřit k problémům s kýmkoliv či čímkoliv v rámci třídního kolektivu, ventilovat tak své pocity a emoce, ať už kladné v podobě pochval nebo záporné ve formě postěžování si. V komunitním kruhu se hned na začátku zmíní dvě pravidla, která se musí po celou dobu dodržovat. Po kruhu se bude posílat plyšák a slovo bude mít vždy

jen ten, kdo jej bude mít u sebe. A všechno, co si v rámci komunitního kruhu sdělíme, zůstane pouze záležitostí třídního kolektivu. Společně jsme si vysvětlili, že aby se třídní klima zlepšilo, je třeba občas mluvit i o nepříjemných věcech, které nám ve třídě pohodu a klid narušují. Poté se děti začaly pozvolna svěřovat se svými trápeními, která je v rámci kolektivu sužují. Vzhledem k začínající pubertě spojené s poznáváním opačného pohlaví se orientovaly ve sděleních holky na kluky a opačně. Další aktivitou byl pak komentář, kdy každý mohl reagovat na stížnosti či pochvaly ostatních. Slovo tentokrát dostal každý s potřebou sebevyjádření v pořadí, ve kterém se hlásil o slovo. Komentář shledávám jako velmi účinnou formu, jak se otevřeně vyjádřit k problémům ve třídě, nalézt možnosti zlepšení v chování a jednání žáků a zlepšení klimatu třídy.

4. Kultura a identita

V rámci tohoto tématu se zaměříme na zapojování multikulturních prvků do běžného vyučování. Je velice důležité dozvědět se o tradicích, hodnotách a kulturách jiných národů, abychom podpořili odlišnosti a napomohli vzájemné toleranci.

Teorie pro pedagogy

Kultura: můžeme ji chápat jako soubor lidských výtvorů (instituce, jazyk, vědy, umění, normy, hodnoty, morálka, náboženství, zvyky, právo), které jsou sdíleny a předávány mezi sebou jednotlivými členy skupiny.

Naše společnost si vytvořila své kulturní dědictví, způsoby chování, jako je výchova v rodině, výchova a vzdělání ve škole, socializace.⁶

Kulturní rozdíly: Některé kulturní rozdíly vnímáme na první pohled (oblečení, šperky, účes), jiné poznáme, až člověk promluví jiným jazykem nebo až ho poznáme blíže (názory, hodnoty, zvyky, jiné vzdělání).⁷

Příčiny kulturních rozdílů: Vyrůstáme v určitém prostředí – v rodině, městě, v naší zemi. Vytváříme si specifické návyky a stereotypy – každý den ráno vstáváme a jdeme do školy. U nás rodiče jezdí do práce tramvají. V některých kulturách lidé vstávají ve čtyři ráno a jdou pracovat na pole, děti musí celý den pomáhat rodičům se zemědělskými pracemi.

Kulturní identitu vnímáme jako soubor hodnot, které určitá skupina pokládá za výraz své kultury a společenského povědomí. V dnešní době globalizace se však kulturní identity jednotlivých zemí prolínají a částečně ztrácejí svoji jedinečnost.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Děti celého světa

Děti dostanou za úkol namalovat a vystříhat z barevného papíru děti z celého světa. Nesmí zapomenout na sebe.

⁶ <http://artslexikon.cz/index.php/Kultura>

⁷ <http://czechkid.cz/si1140.html>

Všechny děti pojmenují jmény a přilepí jim nejrůznější oblečení, tvar očí, charakteristiku vlasů, zkusí je umístit do nějaké země na planetě a pokusí se vymyslet příběh, který se bude týkat jednoho obyčejného dne každého vytvořeného dítěte.

Cílem aktivity je zjištění, že i když děti vypadají jinak, mluví jinou řečí, žijí v jiné zemi, mají stejná přání, žijí v rodině, chtějí si hrát a mít své kamarády.

Děvčata si mohou uplést copánky, jako to dělají holčičky v Africe.

Kluci mohou vyrobit zbraně, kterými by mohli ulovit nějaké divoké zvíře.

Aktivita 2: Kdo jsem?

Děti provádí sebehodnocení (motivujeme děti k pozitivnímu myšlení).

Respektuje se i anonymní práce. Děti mohou hádat, ke komu popis patří.

1. Které povahové vlastnosti jsou pro tebe typické? (vlastnosti podtrhni)

Kladné vlastnosti: otevřenost, samostatnost, tvořivost, skromnost, ohleduplnost, aktivita, upřímnost, pokora, kamarádství, dobrosrdečnost, respekt.

Záporné vlastnosti: agresivita, lhostejnost, závist, nenávisť, náladovost, lhaní, hloupost, vztek, závislost, šaškování, šikana, podceňování, lenost, pesimismus.

Máš nějaké jiné kladné vlastnosti?

Máš nějaké jiné záporné vlastnosti?

2. Všechny své záporné vlastnosti vypiš na řádek.

3. Z řádku vyber tři vlastnosti, které jsou pro tebe nejvíc typické.

4. Ze tří vyber jednu, která tě trápí nejvíc.

5. Všechny kladné vlastnosti vypiš na řádek.

6. Z řádku vyber tři vlastnosti, které jsou pro tebe nejvíc typické.

7. Ze tří vyber jednu, která tě těší.

8. Co tě ve třídě momentálně zlobí?

9. Co se ti ve třídě nejvíc líbí?

10. Koho ve škole respektuješ?

11. Máš ve třídě kamaráda – kamarádku? (napiš jméno)

12. Je ve třídě někdo, z koho máš strach? (napiš jméno)

13. Co ti ve škole chybí?

14. Kde se cítíš lépe (ve škole – doma) Podtrhni. Proč?

15. Koho v rodině respektuješ?

16. Co tě momentálně trápí u vás doma?

17. Co tě momentálně těší u vás doma?

Povzbuzení pro žáky: Každý má nárok na své špatné dny, těch lepších je víc.

Bud' vždy sám/sama sebou, žiješ svůj život, ne někoho druhého.

Uvědom si, že škola a pobyt v ní tě také formuje – vždy k lepšímu.

Aktivita 3: Komunitní kruh

Témata: Kladné a záporné charakterové vlastnosti dětí (využití barevných kartiček)

Žák si (na základě dobrovolnosti) vybere kartičku, která podle jeho názoru nejlépe charakterizuje jeho osobnost. Kartičku ukáže ostatním, kteří jeho volbu hodnotí.

Žáci posilují kompetenci komunikativní – srozumitelné vyjadřování postojů a názorů, vyjadřování pocitů, vhodná argumentace. Zvyšujeme také kompetenci sociální: respektování pravidel práce v týmu, posilování sociálního chování a sebeovládání.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- V přípravném ročníku jsme téma propojili s výukou prvouky, ve které jsme probírali “Svět okolo nás“.

V první části si děti povídaly o tom, jak kdo vypadá, v čem jsme stejní (části těla) a v čem se lišíme (barva očí, vlasů, výška).

V druhé části hodiny děti pracovaly s interaktivní tabulí, kde si ukazovaly, jak vypadá vesmír, konkrétně naše planeta Země a vysvětlili si pojmy jako voda, vzduch, Slunce a Měsíc a proč je naše planeta „modrá“.

- V 2. ročníku bylo téma využito v hodinách ČJ a VV. Začali jsme povídáním o tom, jestli jsou všichni lidé stejní. Mezi dětmi se objevil názor, že pokud lidé nežijí tady u nás v ČR, jsou určitě divní a divně také vypadají. Děti potom měly za úkol na interaktivní tabuli najít „lidi s modrými vlasy“. S dětmi jsme si našli mapu světa, přečetli názvy různých států. Následně jsme k nim přiřadili informace a obrázky z dané země. Popovídali jsme si o tom, že vlastně všichni známe mnoho jiných kultur. Ukázali jsme si, v čem se liší různé země (především prostřednictvím tance – ten je dětem se SVP blízký). Po této interaktivní hodině následovala kolektivní práce

v hodině VV, kde jsme společně tvořili mapu světa. Děti si dle vzoru vytvořily každý svůj kontinent a na ně jsme nalepili obrázky lidí, kteří na něm žijí.

- Ve třídě jsou děti různých národností, občas vzniknou různé spory, které mezi sebou řeší narážkami na národnost. Ve třídě jsme realizovali tyto aktivity:

1. Práce v kruhu – zážitky z cest, postřehy rozdílů v životě, chování a fyzické odlišnosti, co víme o jiných zemích

2. Přijela teta – hra

3. Kolik je na světě moří – píseň

Na tuto aktivitu děti reagovaly vstřícně, všechny se zapojily.

Dále se budeme zabývat malbou vlastních portrétů, na kterých si žáci budou moci nechávat vzkazy.

- Děti během práce v kruhu vypravovaly o svých zážitcích z cestování. Poté jsme si povídaly o lidech z jiných kontinentů. Děti pracovaly s globusem a hledaly jednotlivé kontinenty. K nim přiřazovaly obrázky zvířat. Snažily se popsat prostředí, ve kterém tamní lidé žijí. Pojmenovávaly jednotlivé národy. Moc se jim líbila hra na rozvoj paměti: Přijela teta z Afriky a přivezla ... Povídaly jsme si o tom, jak vnímají samy sebe.

5. Interkulturní komunikace

Téma přibližuje dětem respekt k druhým a bariéry v interkulturní komunikaci, na které každý z nás při kontaktu s cizinci u nás nebo při návštěvě cizí země narazí. Definujeme zde také pojem „**globální učitel**“, jenž zdůrazňuje aktivní roli učitele v interkulturní komunikaci.

Teorie pro pedagogy

Role učitele

Z hlediska interkulturní komunikace sehrává pedagog velmi důležitou roli, ať už je to učitel cizích jazyků, občanské výchovy, dějepisu, komunikace či ostatních všeobecně vzdělávacích předmětů. Každý učitel by měl ve svém předmětu rozvíjet interkulturní kompetence svých žáků, používat k tomu vhodné metody a poskytovat žákům zpětnou vazbu.

Aby učitel zamezil vzniku stereotypů, měl by přistupovat k řešení problémů z globálního, celosvětového hlediska. Níže uvedené požadavky na tzv. „globálního učitele jsou:

- Měl by žáky seznámit s rozmanitostí a bohatstvím nejrůznějších kultur.
- Umožňuje žákům, aby samostatně dospěli ke znalostem a osobním postojům.
- Klade důraz na rovnoměrný rozvoj všech složek osobnosti žáků, a to i na rozvoj složky sociální a citové.
- Využívá různé formy a metody výuky a respektuje žákovy individuální požadavky.
- Chápe učení jako celoživotní proces.
- Snaží se, aby informace, kterou žákům předává, byla v souladu s použitou formou a celkovou atmosférou ve třídě.
- Snaží se svým žákům ukázat vzájemné souvislosti mezi jednotlivými předměty.

Bariéry v interkulturní komunikaci

Ve škole i v běžném životě žáci narážejí na bariéry, které mohou narušit úspěšnou interkulturní komunikaci. Příčinou mohou být stereotypy, které jsou hluboce zakořeněné, které se mohou týkat např. typického chování některého národa. Dalším problémem může být srovnávání kultur, kdy naše kultura je ta lepší a kultura jiného národa ta horší. Proto je důležité se žáky o interkulturní komunikaci hovořit. Musíme žáky připravovat na interkulturní setkávání s cizinci v České republice nebo v zahraničí. Musíme děti učit empatii (schopnosti vžít se do situace, nálady, stavu druhého).

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1

Práce v kruhu – princip vzájemného respektování, empatie, využívání pozitivní zpětné vazby.

Aktivita 2

Dramatizace vybrané bajky k rozvoji verbálních i neverbálních komunikativních dovedností, k vyvození ponaučení, které z bajek plyne.

Doporučená bajka „Havran a liška“.

Na tuto aktivitu můžeme navázat zvířecí pantomimou – děti hádají, které zvíře žák předvádí.

Aktivita 3

Můžeme využít i bajky z Vietnamu (viz níže), která přinášejí ponaučení platná na celém světě. Aktivitu můžeme rozvíjet následnou kresbou nebo malbou obrázku na téma bajky.

Holoubek a včelička

Žíznivá včelička se chtěla napít z potoka. Byla nepozorná, sklouzla do vody a hrozilo, že se utopí. Viděl to holoubek sedící na blízkém stromě, hodil do vody ratolest, na kterou včelička vylezla a zachránila se před smrtí.

Brzy nato na holoubka zamířil myslivec a chtěl vystřelit. Když včelička zahlédla, v jakém nebezpečí života je její zachránce, rychle přilétla a myslivce štípala do nohy. Bolest ho překvapila tak, že se pohnul a nevystřelil. A holoubek zachráněn ulétl.

Ponaučení:

Buď připraven jiným i bez prošení pomoci, i jiní ti budou pomáhat. Mnohý si záchranou cizího života zachránil i život svůj.

Ježek a krtek

Ježek cítil, že se blíží zima, a poprosil krta, aby mu pronajal jen velmi malé místo ve své jeskyňce, aby se ochránil před nastávajícími mrazy. Krtek byl zpočátku spokojen, ale sotva se tu ježek usadil, začal se roztahovat a užívat si svého pohodlí. Každou chvíli bodal svého domácího svými pichlavými ostny. Krtek poznal svou chybu a řekl si, že je to již k nevydržení, a poprosil ježka, aby zase odešel, protože je jeho byt pro oba velmi malý. Ale

ježek se usmál a řekl: „Komu se tu nelíbí, může sám odejít. Já jsem tu spokojen, a tak tu zůstanu.“

Ponaučení:

Nejprve si vždycky rozmysli, kdo se stane tvým přítelem.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Učitelé využili toto téma k budování pozitivního klimatu třídy, sociálních dovedností, psychických předpokladů a kreativity jednotlivců i práci ve skupině. Využili také verbální a neverbální komunikativní dovednosti, rozvíjeli a posilovali přirozené poznávací city. Velmi důležité byly zpětné vazby a uplatnění principu vzájemného respektování. Při práci ve skupině společně pracovali na zvládnutí a řešení konfliktů a předcházení konfliktům ve třídě.
- V naší mateřské škole jsou i děti cizinců a s komunikační bariérou se setkáváme každý den. A to ať už v rozhovoru a práci s dětmi, tak v komunikaci s rodiči. V neposlední řadě při komunikaci dětí mezi sebou. A proto diskuze a různá integrativní cvičení probíhají průběžně. Děti velmi rychle pochopí rozdíly v různých kulturách a způsobu dorozumění. Zároveň si vyzkouší i různé druhy komunikace pomocí gest, mimiky, pohledu očí a podobně, které jim pomáhají při komunikaci s dětmi cizinců. Navázali jsme tady na předešlá multikulturní témata. Stejně jako ona i toto téma slouží k lepšímu pochopení a komunikaci dětí mezi sebou.
- Téma interkulturní komunikace je velmi blízké i malým dětem. Vzhledem k prostředí, v jakém naši žáci žijí, jim nejsou cizí situace, kdy se sami přímo v interkulturní situaci ocitají (rodina odstěhovaná do zahraničí, vietnamská prodavačka v obchodě na rohu, kam denně chodí...) Toto téma jim také pomohly přiblížit jednotlivé bajky, které jsme si spolu četli. Děti do jisté míry chápou důležitost znalosti cizího jazyka – schopnost domluvit se i s těmi, kteří nemluví stejně jako my, nebo touhu domluvit se někde v cizí zemi.

- V rámci tématu týkajícího se multikulturní výchovy jsme si povídali o zvyklostech a tradicích jiných národů a jakým způsobem bychom jim v naší zemi mohli usnadnit jazykové i sociokulturní bariéry. Také jsme se bavili o způsobu komunikace mezi neslyšícími a nevidomými lidmi. Žáci se aktivně zapojili do diskuze a navrhovali různá řešení k ulehčení života sociálně znevýhodněných a jiných menšin žijících v naší zemi. V souvislosti s tímto tématem jsme si také v hodinách čtení četli bajky, a žáci museli přijít na to, jaké ponaučení z bajek plyne.

6. Integrace, inkluze, asimilace

Všechny aktivity ve třídě by měly směřovat k inkluzivní třídě, inkluzivní škole, kde se žáci zbavují obav z odlišnosti a eliminuje se u nich strach z rasismu a xenofobie. Aktivity podporují vzájemnou toleranci mezi žáky a pomáhají vytvářet pozitivní sociální klima školy. Upevňují se pozitivní postoje a jednání žáků v multikulturní třídě, v multikulturní škole.

Teorie pro pedagogy

Integrace je proces vzájemného přizpůsobování, k němuž dochází v procesu vzájemné interakce.⁸

Asimilace označuje proces, jehož výsledkem je přizpůsobení se většině a jejím zvyklostem do takové míry a takovým způsobem, že tento proces vede k úplné ztrátě vlastní etnické či národnostní identity. Asimilace znamená splynutí s většinou a převzetí jejích hodnot.⁹

Inkluze znamená vytvoření takového prostředí ve třídě, které vítá a oceňuje odlišnosti. Inkluze popírá vylučování některých lidí ze společnosti, jakékoli předsudky a diskriminaci. Úkolem je vybudovat společenství pečující o všechny a otevřené všem, prostředí, kde už děti se speciálními potřebami nejsou jiné, protože každé z nich má svou cenu.¹⁰

Inkluze znamená minimalizaci překážek pro vzdělávání žáků. Žáci se společně učí, pracují spolu, vznikají vzájemná přátelství. Tyto kontakty podporují dobré vzájemné soužití v dospělosti, které je výsledkem inkluze.

Inkluze ve vzdělávání je založena na následujících principech:

- všichni žáci ve škole jsou stejně důležití
- zvyšujeme míru zapojení žáků (snižujeme míru vyčlenění) do vzdělávání, kultury školy a komunity
- odstraňujeme překážky v učení a zapojení všech žáků, nejen žáků s postižením či označením jako žáci se SVP

⁸ <http://czechkid.cz/si1400.html>

⁹ <http://studie.blog.cz/0902/co-je-to-asimilace-co-to-je-integrace>

¹⁰ <http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluze-ve-vzdelavacim-procesu.html>

- rozdíly mezi žáky vnímáme jako inspiraci pro podporu učení, ne jako problém, který je třeba řešit
- uznáváme právo žáků na vzdělávání v místě, kde žijí
- zkvalitňujeme školu pro potřeby žáků i učitelů
- oceňujeme úlohu školy při rozvoji hodnot, nejen při zvyšování výkonů žáků
- podporujeme vzájemně prospěšné vztahy mezi školami a okolní komunitou
- chápeme inkluzi ve vzdělávání jako jeden z aspektů inkluze ve společnosti

Nabízené aktivity pro děti

Hry k rozvoji multikulturní citlivosti, empatie, k upevnění kolektivu ve skupině, ve třídě.

Aktivita 1: Místo po pravici¹¹

Pomůcky: jedna židle navíc

Podívejte se, děti, místo vedle mé pravé ruky je prázdné, nikdo na něm nesedí. To je skvělá příležitost, abych si sem někoho pozvala, někoho, kdo je mi sympatický, koho mám ráda. No jo, to pro mne bude ale tuze těžké, protože já vás mám ráda všechny a musela bych si vás pozvat všechny. Tak jinak. Třeba bych si mohla vybrat někoho, kdo mě nějak potěšil, kdo mi udělal radost, ale to by také bylo těžké rozhodování. Tak někoho, kdo se mi líbí. Ale ať se dívám, jak se dívám, líbíte se i dneska všichni. Co si já počnu? Aha, už to mám. Já si pozvu třeba, třeba Jirku. Místo po mé pravici je prázdné a já poprosím Jiříka, aby si vedle mě sedl, protože dneska ráno postavil obrovský hrad. Děkuji, Jirko. A teď můžeme poprosit Davida, aby si k sobě vybral kamaráda, protože má volné místo po pravici. A také nám, Davide, jestli chceš, řekni, proč sis právě tohoto kamaráda vybral.

Učitelka dává pozor, aby byly všechny děti někým vybrány a všechny slyšely od svých kamarádů nějaké pozitivní sdělení.

Aktivita 2: Klubíčko

Potřebujeme klubíčko vlny. Není to ale jen tak ledajaké klubíčko. Je to klubíčko, ve kterém jsou stočené nitky přátelství. Když já teď pošlu klubíčko Janě, Jana si nitku podrží a pak ho pošle dalšímu kamarádovi, zůstane mezi námi nitka přátelství. Každý řekne, komu nitku posílá, popř. proč. Já tedy řeknu: „Posílám klubíčko Janě, protože jí bylo ráno smutno, tak jí

---

¹¹ ms.erudis.cz/ke-stazeni.aspx?dwn=992394ec-84aa-4467-a7c5...

přeji, aby byla veselá.“ Kdo nechce, nic dodávat nemusí, ale nezapomeňte říci jméno, komu klubíčko posíláte. Je velmi důležité, abychom nikomu nezapomněli klubíčko poslat.

Většinou při hře sedíme na židličkách, děti by si měly vlnu pevně držet, aby jim nevyklouzla. Klubíčko se posílá dole po zemi a vzniká pavučina. Učitelka připomíná, aby děti na nikoho nezapomněly, aby každý dostal nitku přátelství. Když mají všichni v ruce vlnu, můžeme si povídat o tom, co nám vzniklo, děti budou určitě mluvit o pavučině, ale přijímáme i jiné asociace. Pavučinu zvedneme všichni nad hlavu a může nám připomínat zase něco jiného. Když si s ní dostatečně pohrajeme, můžeme nitku zpátky namotat. Teď budeme, děti, namotávat pavučinku zpátky na klubíčko tak, aby se nám neztratila a nezamotala. Ten, kdo má v ruce klubíčko, namotává nitku a my ostatní budeme zvedat pavučinku do výšky, aby pod ní mohl projít. Až dojde ke kamarádovi, který mu klubíčko poslal, tak mu ho vrátí, hezky mu poděkuje a stoupne si na jeho místo. A kamarád může zase navíjet nit ke kamarádovi, který mu klubíčko poslal, a tak dál, dokud celou pavučinu nenamotáme zpátky.

Aktivita 3: Pohybová aktivita v kruhu

Děti sedí společně v kruhu. Učitel připraví barevné papíry a nastříhá je na různé tvary – kola, čtverce, obdélníky, hvězdy tak, aby byly vždy od každého dvě stejné barvy i tvary (dvě červená kolečka, dva modré trojúhelníky atd.). Uprostřed kruhu sedí jedno dítě, které vyvolává tvary nebo barvy nebo třeba i tvary společně s barvami. Když zavolá „červená kolečka“, tak si děti, které mají červené kolečko před sebou na zemi, musí vyměnit místa. Úkolem vyvolávače je uloupit nějaký papírek v průběhu přesunování těch dvou, kteří jsou zrovna vyvolaní. Pokud se to podaří, potom ten, který nemá žádný tvar v ruce, jde na místo vyvolávače a hra pokračuje dále.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelky na 1. stupni se v třídnických hodinách snažily zejména o sociální integraci, tedy příznivé sociální klima motivující hodnocení a respekt k individualitě žáka. Žáci při hře říkali, proč jsou kamarádi, že si navzájem pomáhají a jsou spolu rádi. Děti také v kruhu odpovídaly, jak by se k sobě chtěly (měly) chovat, aby z nich byla „dobrá třída“, aby se spolu rády učily a rády spolupracovaly.
- Učitelé se při aktivitách s dětmi soustředili na vytváření inkluzivní atmosféry ve třídách. Inkluzivní třída dokáže totiž rychleji řešit výchovné i vzdělávací problémy.

Učitel tak může podporovat soudržnost třídy a vzájemnou toleranci mezi žáky. Takto vytváří příznivé inkluzivní prostředí pro všechny ve třídě. Děti se v inkluzivní třídě zbavují obav z odlišnosti, eliminují se negativní pocity a projevy rasismu.

- Společně s dětmi jsme prostřednictvím vybraných aktivit rozvíjeli multikulturní citlivost, empatii a v neposlední řadě také zapojili hry na upevnění kolektivu ve třídě. Nejvíce se osvědčila aktivita s názvem Klubíčko, při které se děti mohly otevřeně vyjádřit ke svým pocitům, náladám, vztahům apod. Společně jsme si upředli pavučinu přátelství, do které jsme zasadili nakreslené obrázky všech spolužáků ve třídě a o každém si řekli něco pěkného. Hodinu jsme ukončili teploměrem nálady, kdy všichni byli pozitivně naladěni.
- Toto téma je vzhledem ke skladbě žáků naší školy velmi aktuální. I u nás ve třídě máme integrovaného žáka a několik žáků s různými obtížemi. Ve třídě proto pravidelně posíláme „klubko pochvaly“, kdy děti sedí v kruhu a posílají si klubíčko vlny. Vždy, když pošleme některému kamarádovi klubíčko, řekneme o něm něco pěkného. Stejně tak se i v běžné výuce snažíme pochopit a vést děti k tomu, že známky nejsou tím podstatným. Pro někoho je trojka vynikající známkou, pro jiného to tak dobrý výsledek není.

7. Zkušenosti ČR s migranty s etnickou odlišností

„Existují jasné důkazy o tom, že si děti už ve velmi raném věku všímají rozdílů mezi lidmi a že se tyto odlišnosti stávají součástí nejranějšího výkladu jejich společenského světa. Nejenže vidí rozdíly, ale jejich představy o nich začínají v raném věku odrážet převládající postoje dospělých. Navíc, jakmile se dostanou do kontaktu se svými vrstevníky, začínají si vytvářet své obecné sociální postoje a názory na to, jací lidé jsou. Pedagogové předškolního věku mají příležitost rozvíjet, podněcovat a ovlivňovat jejich sociální vnímání.“¹²

Teorie pro pedagogy

Migrace a migranti

Česká společnost není příliš ochotna přijímat etnickou různorodost. V jednom z předcházejících témat jsme se věnovali xenofobii, tedy strachu z neznámého. Jedním ze základů xenofobie je i obava, že migranti poruší homogenní podobu české společnosti. U nás se xenofobie opírá ještě o obraz cizince jako nepřitele. Pokud česká společnost migranty nepřijme, žijí vedle ní odděleně a tato situace vyvolává společenské napětí.

Česká republika je členem EU, jejíž státy hledají způsob úzké spolupráce a překonávání nacionalismu, který národy rozděluje. EU proto například podporuje nadnárodní přeshraniční spolupráci. Abychom dokázali žít v dnešní moderní společnosti, musíme být schopni otevřeně přijímat identitu všech lidí kolem sebe, tedy i migrantů.

Učitelé by měli děti vhodnou formou seznámit s pojmy nucená a dobrovolná migrace.

Nucená migrace je migrace, kdy je člověk donucen opustit svoji zemi z důvodu pronásledování své osoby (válečné útrapy, nedemokratický režim), z důvodů politických, genderových, národnostních, náboženských, etnických či z důvodu příslušnosti k sociální skupině. Migranti se sdružují v tzv. uprchlických táborech, kde najdou potřebné zázemí a základní pomůcky a vybavení nutné pro další žití. Tito uprchlíci mají podle mezinárodního práva právo na ochranu a přezkoumání jejich žádosti o azyl. Uprchlíky nelze vnímat pouze jako lidi, kteří potřebují nejnutnější humanitární pomoc, ale naopak jako lidi, kteří se sice přechodně ocitli ve velmi nevýhodném postavení, ale jinak mají mít příležitost využít svůj osobní a profesionální potenciál jako všichni ostatní.

¹² Ramsey, P. (1987) Teaching and learning in diverse world: Multi-cultural education for youth Children, New York, Teachers Collage Press

Dobrovolná migrace je migrace, kterou si jedinec zvolil sám. Nejčastější důvody odchodu z vlasti jsou stěhování za prací, za studiem, za rodinou, za zkušenostmi a obecně proto, že si lidé chtějí zajistit lepší život. Pracovní migrace je ze strany státu regulována, proto potřebují migranti ze třetích zemí povolení k zaměstnání a povolení k pobytu.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Svátek dětí

Všichni kluci a holky z celého světa, i když jinak mluví, jinak se oblékají, mají jinou barvu kůže, oslavují 1. června svůj svátek – Den dětí.

Ivetka a Pavlík pořádají oslavu a pozvali si kamarády z různých zemí.

1. Kdo přišel na oslavu? Afričan (černočoch), Vietnamec, Indka, Arab, Japonka, Eskymák, Mexičan, Indiánka, Číňanka.
2. Podle čeho jsi jednotlivé děti poznal? (charakteristické znaky)
např. Afričan (černočoch) – tmavá pleť, černé kudrnaté vlasy
3. Kdo na oslavě schází – no přece ty. Nakresli sebe.
4. Koho byste mohli ještě pozvat?

Aktivitu můžeme s dětmi dále rozvíjet:

- Budeme si rozumět? Děti ví, že lidé hovoří různými jazyky. Jsou však přesvědčeny, že si při hrách budou rozumět.
- Co připravíme k jídlu? Děti navrhnou jídelníček, každé podle sebe a doufají, že cizincům bude u nás chutnat.
- Zábava: Naučíme své nové kamarády naše hry a oni nám ukážou své.

Aktivita 2: Komunitní kruh k tématu

Povídáme si s dětmi o tom, jak by se cítily, kdyby musely odcestovat do jiné země. Co by dělaly, kdyby nerozuměly cizí řeči, neměly by tam kamarády.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelky si pro práci s dětmi v rámci tohoto tématu stanovily tyto cíle:
  - posilovat rozvoj přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájem, radost z nového)
  - vytvářet prosociální postoje (sociální citlivost, respekt, přizpůsobení se, toleranci)
  - vytvářet povědomí o existenci ostatních národností
- Všechny děti se při aktivitách shodly na jedné myšlence: Do naší třídy chodí děti z různých zemí, ale všichni jsme kamarádi. Hovořili jsme také o tom, jak to mají děti migrantů u nás těžké. Děti diskutovaly o tom, jak by se chovaly k těmto dětem, kdyby přišly k nám do třídy, jak by jim pomáhaly.
- Ve 3. třídě hovořila paní učitelka s dětmi na téma nucené a dobrovolné migrace. Vzhledem k tomu, že do této třídy chodí žákyně se statutem azylanta, je téma dětem blízké. V rámci aktivity jsme použili příklady z živočišné říše, kdy děti mluvily o jednotlivých druzích živočichů a jejich nucené migraci za potravou v důsledku změny klimatických podmínek. Tyto poznatky jsme převáděli do světa lidí a jejich podmínek pro život v dané zemi. Hovořili jsme o pronásledování lidí z důvodu politických, náboženských či z důvodu příslušnosti k sociální skupině nebo útěku před válkou. Při rozhovoru děti kladně reagovaly a přijímaly odlišnosti jako součást dnešního světa, svoji spolužačku berou jako rovnocennou. Bez problémů ve třídě vedle sebe žijí a učí se děti cizinců, děti romské i děti z majoritní společnosti.

8. Kde se tu berou cizinci, kde se tu berou uprchlíci

Prostřednictvím tohoto tématu jsou žáci informováni o situaci a procesech, které se vztahují k přijímání uprchlíků na našem území. Startem k tomuto tématu mohou být výtvarné aktivity, kde žáci ztvární mapu světa a jednotlivých světadílů. Mohou také malovat a kreslit tváře lidí, kteří žijí v jejich městě, a uspořádat výstavu portrétů.

Teorie pro pedagogy

Pro pedagogy jsme k tomuto tématu vytvořili databázi výrazů, které jsou používány v souvislosti s uprchlíky.

Evropská unie – Schengenský prostor

Problematika ilegálního překračování hranic se významně proměnila nejen vstupem České republiky do EU v roce 2004, ale především následným vstupem do tzv. Schengenského prostoru, který ČR rozšířila v prosinci 2007. V Schengenské smlouvě, která byla podepsána 14. června 1985 v Schengenu, se Belgie, Francie, Lucembursko, Německo a Nizozemí zavázaly, že postupně odstraní hraniční kontroly na společných hranicích a zavedou svobodu pohybu pro všechny osoby, které jsou občany signatářských členských států, ostatních členských států nebo třetích zemí. Schengenská úmluva byla uvedena do praxe odstraněním hraničních zábran v signatářských státech dne 19. června 1990. Úmluva stanovuje konkrétní podobu a garance pro realizaci svobody pohybu. Postupně se Schengen rozšířil na všechny státy EU s výjimkou Velké Británie, Irska, Kypru, Bulharska a Rumunska. Navíc došlo k rozšíření prostoru o tři nečlenské státy EU, kterými jsou Island, Norsko a Švýcarsko.

Třetí země: Označení pro nečlenské státy EU

- **Třetí bezpečná země**

Země, která není ani domovským státem uprchlíka, ani státem, kde žádá o mezinárodní ochranu (dříve azyl) nebo doplňkovou ochranu; v souvislosti s uprchlickou problematikou je to označení pro stát, přes který vedla cesta žadatele a ve kterém mohl požádat o mezinárodní ochranu dříve než v cílové zemi. Označení bezpečná znamená, že jsou zde dodržována základní lidská práva, země má demokratické zřízení a je schopna vést azylovou proceduru. V současné době neexistuje oficiální seznam tzv. bezpečných zemí.

- **Uprchlícký tábor**

Je lidové označení pro zařízení, které je zřízeno Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR za účelem poskytnutí přístřeší a základních služeb žadatelům o azyl. V mezinárodním měřítku je to také označení pro mnohdy statisícové stanové nebo velmi primitivní tábory zřizované v oblastech válečných konfliktů a přírodních katastrof (např. Afrika, Čečensko atd.).

- **Táborový řád**

Je souhrn oficiálních pravidel, která vydává zřizovatel tábora a která musí být dodržována. Hlavním dokumentem, který vytyčuje práva a povinnosti žadatelů o azyl, je nicméně zákon o azylu. Ten stanoví podmínky, za jakých je poskytováno ubytování, jaké služby náleží uprchlíkovi uvnitř uprchlického tábora, upravuje možnosti opuštění tábora a návrat do něj, stanoví podmínky vyplácení kapesného atd.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Putování s Carly¹³

Jedná se o krátký animovaný film, příběh malého děvčátka, které musí opustit svůj domov a samo hledat pomoc v cizích zemích. Nikdo z těch, s nimiž se setkává, jí nepomůže, protože je "cizí a jiná než ostatní".

"Putování s Carly" seznamuje děti nenásilnou formou s otázkou migrace. Je určena pro děti MŠ, přípravných tříd a tříd 1. stupně, které seznamuje s osudy uprchlíků. Po zhlédnutí filmu mohou pedagogové s dětmi otevřeně mluvit o kulturní odlišnosti a otázkách migrace.

Aktivita obsahuje sedmiminutový animovaný film, poznámky pro vyučující a metodickou příručku pro učitele (příběh, kresby), které usnadňují práci s tímto tématem a nabízejí aktivity i k dalším tématům, např. tolerance, hodnoty a emoce.¹⁴

Pro děti je připravena řada aktivit, které najdete na níže uvedeném webovém odkazu.

<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/obecne/zapojte-se/rikejte-o-nas-ostatnim/detsky-koutek/poznamky-pro-ucitele-pomucka-pro-ucitele-pro-praci-s-tematem-uprchlictvi.html>

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=niC9WL1emVM>

¹⁴ <http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/obecne/zapojte-se/rikejte-o-nas-ostatnim/vzdelavaci-zdroje-pro-ucitele/detsky-koutek/putovani-s-carly.html>

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelky v mateřské škole zorganizovaly pro děti besedu „Povídání s rodiči dětí cizinců“ na téma Můj domov v Africe, na Ukrajině, v Afganistánu a Sýrii. Rodiče-migranti vysvětlovali dětem přístupnou formou své důvody k migraci. Děti se tak dozvěděly o existenci jiných národů a o důvodech, proč jsou u nás ve školce děti mluvící jinou řečí.
- Paní učitelka z 2. ročníku: V rámci komunitního kruhu si děti ve 2. třídě v návaznosti na film Carly vyprávěly o odlišnostech lidí a o tom, zda a jak by pomáhaly uprchlíkům. Vzhledem k tomu, že i v naší třídě máme děti jiné národnosti (Ukrajinec a Rus), kteří jsou z bilingvního prostředí, není pro děti problém akceptovat děti jiných národností. Žádné bariéry mezi sebe nestaví, dá se říci, že jinakost prakticky ani nevnímají, nerozlišují.
- Na základě filmu Carly děti sehrály scénku, kdy skupinka žáků tvořila „místní“ obyvatelstvo a jeden žáček uprchlíka – úkolem bylo snažit se porozumět a získat potřebný předmět (pouze jeden ze skupinky sehrál roli člověka, který mu porozuměl a pomohl). Děti samy následně popisovaly, jaké to bylo, když jim nikdo nerozuměl a co cítily v okamžiku nalezení člověka, který je pochopil a byl ochotný s nimi komunikovat a pomoci jim. Děti reagovaly v průběhu hodiny velmi vnímavě a spontánně. Mnohým je toto téma blízké díky zkušenosti určité doby strávené ve Velké Británii.
- Děti hovořily o svých osobních zkušenostech s odmítnutím. Jak se cítily? Proč se to stalo? Co si myslely? Děti samy povídaly o tom, co odlišuje jednoho člověka od druhého a jaké vlastnosti člověka jsou nejdůležitější.

9. Čeština jako cizí jazyk, žák-cizinec v české škole

Toto téma má přiblížit dětem situaci ve třídě, když do ní přijde žák-cizinec. Děti se snaží vžít do situace někoho jiného, kdo začíná žít a chodit do školy v cizí zemi. V tématu také uvádíme rady pedagogům, jak začlenit žáka-cizince do kolektivu třídy a školního prostředí.

Teorie pro pedagogy

Co se osvědčilo:

- Příprava třídy – povídat si s dětmi o zemi, ze které žák přichází, upozornit je na to, že nový kamarád bude potřebovat pomoc.
- Kam žáka posadíme – řešíme až po úvodních setkáních se žákem, vycházíme z toho, co bude žák nejvíce potřebovat.
- Pomoc spolužáků – hledáme ve třídě tým žáků, který bude žákovi-cizinci pomáhat. Žáci by měli tuto činnost vykonávat dobrovolně.
- Sestavení individuálního vzdělávacího plánu žáka – zjistíme, co žák umí a na čem můžeme stavět, sestavíme individuální vzdělávací plán podle aktuálních potřeb žáka.
- Metody práce – názorné hry, aktivity, při kterých se žák může neomezeně zapojit.
- Znamkování – hodnotíme individuální pokrok žáka a jeho snahu.
- Spolupráce učitelů – pracovat jako tým, pravidelně konzultovat s kolegy, zapojit ŠPP.
- Spolupráce s rodiči – nastavit pravidelnou spolupráci s rodiči, kontaktovat je na NNO, které jim mohou pomoci.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Komunitní kruh

Příprava třídy na příchod nového žáka: Jak můžeme novému žákovi pomoci? Co pro něj můžeme udělat? Jak ho přivítáme?

Aktivita 2: Slovní přestřelky

Cílem této aktivity je procvičit slovní zásobu a ukázat dětem, že i rodilý mluvčí může mít problémy vyhledat to správné slovo, pokud ho tíží čas. Na závěr aktivity si můžeme s dětmi

promluvit o tom, jak by mohla být hra těžká pro cizince, který se nachází ve vaší třídě a takovou slovní zásobu nemá.

Veškerá slovní zásoba lekcí se může procvičovat pomocí slovních přestřelek. Utvoří se dva týmy a každý vyšle jednoho zástupce. Vylosuje se jedno téma (např. jídlo). Každý zástupce má 5 vteřin na to, aby řekl jeden název jídla. Slova se říkají tak dlouho, dokud jsou oba hráči schopni přidávat nová slova. Kdo už nemá žádné další slovo, prohrává a nastupuje další dvojice.

Témata: lidské tělo, státy a jejich hlavní města, nástroje, přístroje, zvířata, neživá příroda, profese, květiny¹⁵

Aktivita 3: Vzdělávání dětí cizinců s koblížkem Ulíkem

<http://www.deticizincu.cz/userfiles/files/Modul-1-OK.pdf>

V pracovním sešitě najdete spoustu nápadů a inspirace, jak cvičit český jazyk s dětmi-cizinci, ale také s dětmi, jejichž mateřským jazykem je romština. Myslíme si, že v pracovních listech najdou pedagogové inspiraci i pro děti, které už česky umí dobře.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelka ze 4. ročníku se s námi podělila o své zkušenosti při realizaci tématu: Při výuce dětí, jejichž rodným jazykem není čeština, narážím na mnoho překážek (jinak posazený přízvuk, významy jednotlivých slov). Český jazyk je pro jakéhokoliv cizince jeden z nejtěžších jazyků už při nácviu výslovnosti a seznámení se s českou abecedou. Každý cizinec zákonitě naráží na českou gramatickou strukturu, která je rodilým mluvčím automaticky vžitá, což se v naší třídě projevovalo zejména u tématu podstatná jména a jejich skloňování. Proto bylo nutné používat k nácviu odlišné metody, zejména použití jazyka v kontextu s komunikační situací a s gramatickou strukturou věty. Za velmi podnětnou pro další práci s dětmi-cizinci považuji učební materiál pro děti-cizince s pracovními listy a také ukázkou učebních materiálů a doporučovanou metodiku a pracovní sešity Svatavy Škodové.
- Využití tématu paní učitelkou v přípravném ročníku: Děti jsou do přípravného ročníku zařazeny právě z důvodu zlepšení komunikace v českém jazyce. Neumí ale ještě psát

¹⁵ http://www.czechstepbystep.cz/ucitele/ucitele_hry.html

ani číst. Často si proto čteme a vyprávíme příběhy, dětem kladu k příběhům otázky a věci, kterým nerozumí, si vysvětlujeme. Často také z přečtených příběhů hrajeme scénky, takže děti využijí nové fráze a slova přímo v dialogu při hraní divadla. Dále se při vysvětlování významů slov opírám o názorný příklad, který napomáhá pochopení významu slova a přiřazení slova k neznámé skutečnosti. Pro děti-cizince si vytvoříme karty. Je dobré začít od základu, přiřazovat nejdřív popisky k obrázkům, barvy ke tvarům, vysvětlit si fráze, poté přejdeme ke složitějším větám, krátkým příběhům atd.

- Paní učitelka ve 2. ročníku: Již během studií jsem se zaměřovala na děti žijící v bilingvním prostředí. U romských dětí a žáků je však v současnosti ve většině případů problematika odlišná než u dětí-cizinců žijících na našem území. Romské děti mají často s výukou češtiny ještě větší potíže z důvodu, že zpravidla nežijí ve funkčním bilingvním prostředí. Často je jazykové prostředí, ve kterém děti vyrůstají, směsicí romštiny a češtiny, děti nemají zažitá gramatická pravidla romského jazyka, natožpak češtiny. Ve škole se proto zcela pravidelně při výuce českého jazyka i ostatních předmětů zaměřujeme na cvičení rozvíjející správný spontánní projev v češtině. Sami žáci si na rozdíl od dětí-cizinců zpravidla neuvědomují, že jejich projev v českém jazyce není odpovídající požadované úrovni.
- K tématu dětí-cizinců jsme si s dětmi zahráli příběh, kdy k nám do třídy přišel nový žák, který mluvil velmi špatně česky, a my jsme mu pomáhali se lépe dorozumět. Opravovali jsme chybná slova, doplňovali vhodné konce vět. Hráli jsme také hádací pantomimu s použitím české slovní zásoby.

Doporučená literatura:

<http://www.meta-ops.cz/vzdelavaci-aktivity>

Škodová, S.: Domino. Český jazyk pro malé cizince 1 (Učebnice, Metodika, Pracovní sešit, Poslechové CD). Wolters Kluwer ČR, 2010.

Dousková, J.; Štenclová K., Fraňková, L.: Česky vesele a hezky. Centa 2005.

Hanzová, M.: Učíme se česky 1. Pansofia.

Hrubá, J.: Čeština pro děti cizinců. MSD, spol.s.r.o, Brno 2004.

Kamiš, K.: Učíme se česky 2. Pansofia.

Kotyková, S.; Lejnarová, I.: Čeština pro malé cizince 1/2. Knižní klub, Praha 2005.

Internetové odkazy:

<http://www.varianty.cz/index.php?id=16&item=37> (Český den – materiály pro výuku češtiny jako cizího jazyka)

<http://www.deticizincu.cz/rs/vystupy-projektu/publikace-R33.html>

<http://www.auccj.cz> (Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka)

<http://www.auccj.cz/?p=knihovna> (knihovna Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka)

Další tipy na výukové materiály: <http://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/ucebnice-online-odkazy>

Rada: Pokud se rozhodnete používat některou z výše uvedených učebnic, je vhodné u ní zůstat. Slovní zásoba používaná v dané učebnici má svou návaznost a logickou posloupnost s pokračujícím učivem, tudíž je vhodné nemíchat příliš mnoho zdrojů dohromady.

10. Masmédia a zobrazování cizinců a menšin

V tomto tématu předkládáme k zamyšlení text „Volný čas dětí“, připojujeme i text, který nám umožní zapojit do diskuze i rodiče. Ve třídě nebo v komunitním kruhu nechte děti vyjádřit se k tématům: sledování televize, používání počítače, hraní her na PC, Facebook. Mohou se dívat na všechno? Dívá se s nimi někdy na televizi i maminka a tatínek? Chodí si děti hrát ven nebo tráví většinu času zavřené doma u televize nebo u počítače? Jelikož pracujeme s dětmi předškolního věku a s dětmi z 1. stupně, informace z médií na ně mají možná větší vliv, než si uvědomujeme.

Teorie pro pedagogy

Volný čas dětí (text k zamyšlení)

Děti již méně tráví svůj volný čas s vrstevníky hraním v okolí bydliště, ale po škole navštěvují různá další vzdělávací, sportovní či volnočasová zařízení, např. umělecké školy, sportovní oddíly, jazykové školy atd. Významnou část svého volného času děti věnují mediální konzumaci, která je ovšem láká stále častěji k trávení volného času doma.

Celkem dnes děti tráví mediální konzumací srovnatelné množství času jako ve škole, někteří dokonce ještě více. Navíc se často věnují více činnostem najednou (tzv. multitasking). Přepínat svoji pozornost mezi různými obrazovkami (například televizní, počítačovou a mobilní) jim nedělá žádný problém.

Přestože televize stále patří mezi nejoblíbenější a také nejčastější společnou zábavu rodičů a dětí, sleduje dnes většina dětí televizi nejčastěji bez rodičů. Děti si tak samy vybírají svou zábavu a my rodiče často žasneme nad tím, jak takový „chytrý“ kluk nebo holka může sledovat takovou „hovadinu“ a ještě se u toho náramně baví.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Komunitní kruh

Jak trávím svůj volný čas, nechávají mě rodiče dívat se na televizi? Jak dlouho? Můžu hrát na tabletu nebo PC?

Děti mohou namalovat obrázek, jak nejčastěji tráví svůj volný čas. Kolik obrázků nám ukáže děti u televize nebo u počítače?

Pedagog by měl zapojit i rodiče dětí, zeptat se jich, kolik času děti tráví u televize, může je zapojit do diskuze na základě níže uvedeného textu *Je ještě možné v dnešní době děti kontrolovat a usměrňovat mediální konzumaci dětí?*

Aktivita 2: Práce s textem, příběhem

Zapojení médií do výuky na druhé straně děti baví. Střídání metod a aktivní tvořivá práce jsou to, co děti ve škole motivuje nejvíce. Můžete dětem pustit krátký dokument a diskutovat o něm, donést do třídy noviny či pracovat se zprávami na webu. Pro menší děti stačí pustit začátek příběhu a děti ho dopoví. Zkusme udělat dětem práci ve škole nejen aktivní, ale zkusme ji spojit i se zábavou. Od 3. třídy můžeme podle vlastního uvážení a vyspělosti žáků použít některé texty z aktivit pro 2. stupeň.

Aktivita 3: Co si myslím já¹⁶

Připravíme si obrázky přiměřené věku dětí, které se váží k tématu zobrazování cizinců a menšin. Děti k nim otevřeně diskutují a vyslovují své názory. (viz aktivity k tématu pro 2. stupeň).

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- V rámci zvoleného tématu jsme si dali s dětmi za cíl pochopit podstatu zobrazování skutečnosti v médiích. Nejprve jsme formou rozhovoru rozebírali různé typy médií, se kterými se v běžném životě nejčastěji setkávají, a jaké funkce pro společnost plní. Mezi nejčastější sdělovací prostředky patří u dětí PC a televize, pouze v omezené míře rozhlas. Vzhledem ke svým dosavadním životním zkušenostem ještě nedokáží rozlišit skutečnou informaci od mediální nadsázky a vše berou doslova. Během aktivity „Co si myslím já“ se ukázalo, že Vietnamci nejsou bráni jako cizinci, ale jako součást dnešní populace. Nejspíše proto, že se děti narodily do společnosti, kde má vietnamská komunita již své místo.
- Děti si také vyprávěly o tom, jaké pořady v televizi sledují, co se jim na nich líbí.

¹⁶ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/17887/NASILI-Z-NENAVISTI.html/>

- Učitelé zdůrazňují, jak mohou masmédiá ovlivňovat chápání skutečné reality. Ať už se jedná o reklamy na různé výrobky a produkty, či předávání informací a každodenních zpráv. Je nutné dětem stále opakovat, na jakém principu masmédiá fungují a že ne vše, co vidíme a slyšíme v televizi, je pravda. V souvislosti se současnými událostmi v boji proti terorismu, zásahu vojenských jednotek různých zemí na území jiných států se děti také často ptají na otázky týkající se jiných národů. Probíhají také diskuze o využívání masmédií k propagandě a ovlivňování myšlení ostatních. Samotné děti pak poukazují na rozdílné zpracování informací v televizi nebo na internetu.
- V naší třídě jsou i děti-cizinci a tato otázka je velmi aktuální. V ranním kruhu jsme si s dětmi povídali nejdříve o televizi a internetu, jestli neví, co se stalo ve světě i u nás. Poté jsme si povídali na téma cizinci. Pomocí obrázků jsme diskutovali, co by mohli asi lidé na něm dělat za práci, jaké by mohli mít vzdělání, odkud pocházejí. Poté jsme malovali obrázek na téma televize a na co se v ní děti rády (nejčastěji) dívají.

Text k práci s rodiči

Je ještě možné v dnešní době děti kontrolovat a usměrňovat mediální konzumaci dětí?

Bývaly doby, kdy se mediální obsah konzumovaný dětmi dal poměrně snadno regulovat (v případě televize například vysílacím časem či označením hvězdičkou). Dnes s rozmachem internetu je to však stále obtížnější. Kontrola mediálního obsahu se díky internetu více přesunula ze státu na rodiče. I jejich schopnost regulace je však omezena například nižší počítačovou gramotností, ale i neznalostí, neinformovaností a laxním přístupem. Čeští rodiče jsou navíc ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi, co se týče kontroly mediální konzumace, velice liberální a benevolentní, což prokázaly mimo jiné i výsledky výzkumu EU Kids online nebo Eurobarometr 2008.

Nejde však jen o regulaci množství stráveného času nebo ochranu dětí před vyloženě škodlivým obsahem (sex, násilí, drogy atd.). Ukazuje se, že je to spíš otázka názoru a přístupu. Ti pesimističtější z nás tvrdí, že dnešní děti jsou opravdu jiné, baví je jiné věci nebo je prostě nebaví nic. Optimistický pohled říká, že přes veškerý technologický pokrok se základní potřeby dětí příliš nemění. Stejně jako předešlé generace si potřebují hrát, vzájemně

komunikovat a mají rády silné příběhy. Na rozdíl od předešlých generací si však dnešní děti stále častěji tyto potřeby uspokojují prostřednictvím medií a nových technologií.

Mediální svět dětí však rozhodně nelze opomíjet. Jsou to právě média, která v dnešní době spolu s rodinou, školou a vrstevníky nejvíce ovlivňují chování dětí i jejich názory a postoje. My rodiče, ale i škola se musíme naučit s mediálním světem našich dětí více pracovat. Jde o to maximálně využít pozitivní potenciál, který v sobě média bezesporu mají, především jejich vzdělávací a také sociální rovinu. Důležité rozhodně je zajímat se o to, co děti ve volném čase dělají, co sledují v televizi, co dělají na internetu, jaké elektronické hry rády hrají a diskutovat s nimi o tom.¹⁷

---

¹⁷ <http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/deti-a-media-divate-se-s-detmi-na-televizni-nebo-ji-sleduji-samy/>

11. Násilí z nenávisti

Ve školním kolektivu se závažné incidenty z nenávisti většinou neobjevují bez předchozího varování. Ve třídách se útoky z nenávisti projevují jako tolerance k homofobním, rasistickým či antisemitským vtipům, graffiti a karikatury, otevřené negativní vymezování se vůči nemajoritním skupinám obyvatel, obliba hudby s nesnášenlivými a předsudečnými texty, revize historických událostí, veřejné schvalování aktivit skupin šířících nesnášenlivost a násilí, šikana a kyberšikana. Uvedená jednání nejsou většinou omezena pouze na území školy, třídní kolektiv negativně zasahují i tehdy, dějí-li se mimo její prostor. Neřešené projevy předsudků a nesnášenlivosti mohou být vyhroceny do fyzického násilí nebo mohou vést k sebepoškození oběti.¹⁸

Teorie pro pedagogy

Násilí z nenávisti je násilí, které je motivované předsudky útočníka vůči napadenému.

Důvody napadení:

- barva pleti, národnost či etnicita
- víra, náboženství či ateismus
- sexuální orientace či identita
- zdravotní stav
- věk
- sociální postavení
- politické postoje či příslušnost k subkultuře.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Komunitní kruh: Co můžeme udělat proti násilí a nenávisti v naší třídě, v naší škole

Navodíme ve třídě atmosféru důvěry a nastíníme situaci: Násilí z nenávisti se může týkat i naší školy, naší třídy. Pojd'me se na něj připravit. Jak?

---

¹⁸ <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/17887/NASILI-Z-NENAVISTI.html/>

Děti dávají za vedení učitele návrhy, jak předejít násilí z nenávisti, jak se proti němu bránit a co dělat, když se objeví, komu se mohou svěřit ve škole, s kým si mají promluvit v rodině nebo na koho se mohou obrátit venku.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Aktivita sloužily k posílení respektu a tolerance ke spolužákům a jiným lidem, k posílení seberespektu, k vytváření bezpečného klimatu školy, do které všechny děti chodí rády. Žáci diskutovali o událostech, které se jich aktuálně dotýkají, např. pochod neonacistů 1. května, příchod nového žáka do třídy. Dalším tématem bylo omezování osobní svobody.
- K tomuto tématu jsme s dětmi využili kruh důvěry. Vysvětlili jsme si, co to je vůbec nenávist a uvedly příklady, kdy někdo ublížil někomu dalšímu z nenávisti.
- Naši třídu navštěvují žáci se sociálním či sociokulturním znevýhodněním, proto se jich toto téma blíže dotýká. Nejprve jsme si vysvětlili, jakou podobu může násilí z nenávisti mít, potom jsme si uvedli několik případů. Zaměřili jsme se především na prevenci kyberšikany. Většina žáků aktivně používá internet i sociální sítě, proto je nutné žáky informovat o bezpečném pohybu ve virtuálním světě. Diskutovali jsme se žáky o tom, co jsou to vlastní hranice, co by měli a neměli tolerovat. Také jsme si řekli, proč je důležité umět říkat ne a umět dát jasně najevo, když se jim něco nelíbí.
- U malých dětí se nesetkávám s násilím z nenávisti, přesto se objevují případy, kdy na sebe děti křičí, někdo z legrace bere věci jinému, vymýšlí přezdívkami, pojmenuje neslušně apod. Učím žáky, aby si v těchto případech nenechali ubližovat, nadávat si, ani brát věci, aby každý incident řešili hned. Slovy nedělej to, nelíbí se mi to, nechci, aby ses ke mně tak choval apod. Rozebíráme i situace, kdy je potřeba odmítnout dospělé osoby, i když se chovají hezky a děti nejsou schopné rozlišit postranní úmysly. Využívám četby, vyprávění, her v kruhu, dramatizaci.

12. Inkluzivní vzdělávání: Kdo, co, jak a proč?

Teorie pro pedagogy

Inkluze znamená, že se dítě se speciálními vzdělávacími potřebami učí ve třídě se svými vrstevníky a participuje na aktivitách jako člen třídního kolektivu a to za přítomnosti všech potřebných podpor.¹⁹

Inkluzivní vzdělávání: Inkluzivní vzdělávání je tedy takové vzdělávání, do kterého jsou zapojeni všichni žáci bez ohledu na jejich speciální vzdělávací potřeby a možnosti. Na tyto jejich potřeby a možnosti pak škola odpovídá prostřednictvím různých podpůrných opatření.

Následující tabulka²⁰ shrnuje, jaké potenciální přínosy může inkluzivní vzdělávání mít, ať už jde o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nebo jejich spolužáky, u kterých tyto potřeby nebyly diagnostikovány.

Přínos pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami	Přínos pro žáky bez speciálních vzdělávacích potřeb
1. Přátelství	1. Přátelství
2. Častější navazování sociálních vztahů	2. Větší schopnost přijetí diverzity a hodnocení jejího přínosu
3. Více vzorů k dosahování akademických úspěchů, sociálních dovedností a způsobů chování	3. Větší porozumění rozdílům mezi lidmi
4. Jsou více vystaveni běžnému kurikulu (tedy RVP pro základní školy)	4. Větší respekt k lidem obecně
5. Lepší výsledky v dosahování cílů stanovených v IVP	5. Větší připravenost na dospělý život v inkluzivní společnosti
6. Větší schopnost učit se nové	6. Více příležitostí naučit se

¹⁹ <http://czechkid.cz/si1540.html>

²⁰ <http://czechkid.cz/si1540.html>

dovednosti a schopnost generalizovat	dovednosti vyučovat ostatní
7. Častější a snazší integrace do různých prostředí v budoucnu	7. Lepší akademické výsledky
8. Více možností k interakcím	8. Potřeby všech studentů jsou vnímány ze strany vyučujícího citlivěji
9. Větší očekávání ze strany vyučujících, spolužáků i sebe sama	9. Poskytování více různých zdrojů a vyučovacích metod
10. Lepší spolupráce mezi vyučujícími na dané škole	
11. Lepší spolupráce s rodiči	
12 Rodiny jsou více integrovány v místní komunitě	

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Najdi si kamaráda

Tato aktivita ukazuje cestu, jak je možné učit děti hledat a vidět v každém ty lepší stránky. Cvičení probíhá ve dvojicích. Děti si vyberou kamaráda samy nebo při hře **Najdi si kamaráda**. Sednou si ve dvojici proti sobě a postupně jeden druhému říká tichým hlasem tak, aby to slyšel jen kamarád, co se mu na něm líbí. Dítě hledá kladné stránky toho druhého. (Od dětí je slyšet např. máš pěkné vlasy, líbí se mi, jak pěkně zpíváš, sluší ti to tričko, umíš pěkně kreslit atd.) a také se učí mluvit takovou silou hlasu, aby to slyšel jen kamarád. Dobré jako prevence zvýšeného hluku ve třídě, překřikování se. Doporučuji zařazovat toto cvičení dle potřeby, když pozorujeme, že někdo druhého záměrně zesměšňuje či schválně upozorňuje na jeho nedostatky. Je dobré obměňovat kamarády ve dvojicích. Výběr může být zvolen náhodně při pohybových hrách nebo si děti mohou vybírat kamaráda se zavřenýma očima. Podmínkou dobrých prosociálních vztahů je stanovení hranic. U nás jim říkáme pravidla. Vytváření pravidel je předmětem práce např. v komunitním kruhu a vychází ze školního Kamarádského desatera.

Kamarádské desatero:

1. Kouzelná slovíčka – umíme prosím, děkuji, promiň, dobrý den, na shledanou.
2. Jsme kamarádi – chováme se přátelsky, vážíme si jeden druhého.
3. Vzájemně si nasloucháme – posloucháme, co dospělí nebo kamarádi říkají, necháme druhého domluvit.
4. Pečujeme o své zdraví – snažíme se předcházet úrazům, otužujeme se.
5. Udržíme čistotu a pořádek – uklízíme po sobě hračky, věci vracíme na své místo.
6. Pomáháme si – pomáháme mladším, slabším a sobě navzájem.
7. Říkáme si své názory:
myslím si, že.....
vadí mi, když.....
líbí se mi, že.....
8. Bereme jen to, co nám patří – pokud si chceme půjčit cizí hračku nebo jinou věc, poprosíme o ni.
9. Jíme zdravě – snažíme se jíst pestrou stravu a hodně ovoce a zeleniny.
10. Chráníme přírodu i sebe – v přírodě se chováme ohleduplně, neničíme ji, neodhazujeme odpadky, neubližujeme zvířatům, nechodíme nikdy s cizími lidmi, jsme opatrní.

Aktivita 2: Inkluzivní třída a rozvoj sociálních dovedností

Diskuze k aktuální situaci ve třídě, třeba proč děvčata o přestávce nenechala Janu, aby si s nimi hrála v kuchyňském koutku.

Inkluzivní třída se nesoustřeďuje pouze na akademické výsledky, ale také na rozvíjení sociálních dovedností žáků, učí je týmové práci, jak mezi sebou navazovat kontakty, jak spolu vycházet, přestože má každý jiné schopnosti. Děti se učí respektovat a pozitivně hodnotit odlišnosti a schopnosti, které každé dítě do kolektivu přináší. Přispívá to současně k tomu, že se v nich rozvíjí pocit sounáležitosti.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelka ze 3. třídy napsala: „Pojem inkluze je v posledních letech velmi rozšířeným a diskutovaným tématem s ohledem na „zlepšení“ školství v ČR. Inkluzivní vzdělávání je složitý proces, při kterém dochází k začleňování jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami do třídního kolektivu a umožňuje společné vzdělávání všech žáků. Neexistují speciální vzdělávací zařízení, jak tomu bylo dříve.“

Možnost inkluzivního vzdělávání je samozřejmě vítaným aspektem, ale je také třeba zvážit dopad inkluze na ostatní žáky ve třídě. Žáci bez speciálních vzdělávacích potřeb mají díky inkluzivnímu vzdělávání větší možnost porozumět rozdílům mezi lidmi, a tak získávají větší respekt k lidem obecně. Učí se týmové práci, navazovat mezi sebou kontakty, vycházet spolu i přesto, že má každý jiné schopnosti. Děti se učí respektovat a pozitivně hodnotit odlišnosti a schopnosti, které každé dítě do kolektivu přináší, a tak se v nich rozvíjí pocit sounáležitosti. Oproti přínosu sociálních dovedností je třeba na druhou stranu zvážit dopad inkluze na akademické výsledky žáků. Díky novému trendu inkluzivního vzdělávání se „silnější“ jedinci přizpůsobují těm „slabším“ a ne naopak, jak tomu bylo dříve. Tudíž nemůžeme hovořit o lepších vzdělávacích výsledcích, ale spíše se musíme zamyslet nad globálním záměrem inkluze pro všechny žáky vzhledem k potřebám integrovaného jedince. Stejně tak ne vždy má škola odpovídající podpůrná opatření, která by zajistila speciální potřeby a možnosti integrovaného žáka. Ve třídě máme jednoho integrovaného žáka, který nemá osobního ani pedagogického asistenta. V celkovém počtu 23 žáků není vždy možné věnovat se mu individuálně. Díky pomalejšímu pracovnímu tempu a těžšímu chápání učiva zaostává Michal vědomostně za ostatními žáky ve třídě a málokdy zažívá úspěch, který je důležitou motivací a pohonem pro další vzdělávání. Osobně bych doporučila přestup do dyslektické třídy přímo určené ke skupinové integraci, kde je menší počet žáků, popř. pomoc pedagogického asistenta. To by Míšovi zajistilo plnění všech speciálních vzdělávacích potřeb a posunul by se jak ve sféře akademické, tak i sociální. Ostatní spolužáci se snaží Michalovi pomáhat a přizpůsobují se jeho možnostem, ale nevím, zda je tento průběh zcela v souladu s pojetím inkluzivního vzdělávání.“

S dětmi jsme si v rámci navození příjemného klimatu ve třídě vyzkoušeli aktivitu zaměřenou na jemnou motoriku v podobě kresby a na rozvoj sociálních dovedností. Každý si na papír nakreslil vázu, do které vepsal své jméno a vyzdobil ji dle libosti. Obrázky vázičky kolovaly po třídě, každý do ní přikreslil květinu, do které připsal jednu pozitivní vlastnost, kterou si na dotyčném cení. Pokud někdo nevymyslel žádnou vlastnost, heslo či krátký vzkaz, přikreslil alespoň květinu, která připomínala, kolik kamarádů kolem sebe dotyčný má. Děti měly po navrácení obrázku vázy s květinami obrovskou radost a příjemně se naladily na další aktivitu, ve které jsme si společně vytvořili kamarádké desatero třídy, které je podmínkou dobrých prosociálních vztahů.“

- V poslední době je tento pojem mezi učiteli dosti diskutovaný. V rámci inkluze jsou do běžných tříd začleňovány děti se speciálními vzdělávacími potřebami, často i děti s těžkými poruchami. Nedomnívám se, že je takováto inkluze ku prospěchu všem. Na těžké poruchy často nejsou dostatečné kompenzační pomůcky ani kvalifikování odborníci. Nedovedu si představit začleňování dětí s těžkými vadami nebo mentální retardací do běžných tříd, ve kterých jsou již začleněny děti s poruchami učení, chování, tělesně postižení atd. Pokud je ale vše v rozumné míře, může být takové začleňování ku prospěchu obou stran.

13. Romská rodina a vzdělávání

Teorie pro pedagogy

Všichni pedagogičtí pracovníci by si měli být vědomi klíčového významu, který má vzdělávání v procesu úspěšné integrace Romů do české společnosti, zejména pak nutnosti vyrovnávání životních šancí Romů s majoritou (především pak v dosahování rovnosti vzdělávacích příležitostí).

Strategie MŠMT formuluje čtyři stěžejní obecné linie podpory vzdělávání romských dětí:

- podpořit Romy ve vzdělávání na všech jeho stupních i po skončení povinné školní docházky s cílem zlepšit jejich možnosti zaměstnání;
- prostřednictvím zlepšení vzdělávání Romů zvýšit jejich zaměstnanost a tím i sociální postavení;
- napomoci rozvoji romské kultury a tradic;
- podpořit postupné směřování České republiky k etnicky pestré a občansky jednotné společnosti.

Tato podpora se má promítat do následujícího komplexně strukturovaného systému edukace, obsahujícího zpětné vazby a evaluace:

- předškolní vzdělávání a příprava pro úspěšné zahájení školní docházky;
- nepovinná výuka romského jazyka, dějin a kultury pro romské děti i pro další zájemce;
- podpora v průběhu povinné školní docházky;
- poradenská činnost při výběru povolání;
- podpora žáků při studiu a přípravě na povolání;
- podpora smysluplného trávení volného času;
- šíření informací o Romech;
- výchova k toleranci a odbourávání vzájemných předsudků pro všechny děti;
- podpora začlenění multikulturní výchovy do pregraduálního i dalšího vzdělávání pedagogů.

Nabízené aktivity pro děti

Romská lidová pohádka – Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku²¹

Byl jednou, můj sladký, požehnaný Bože, byl jeden král. Ten král si vyjel na lov. Chodil s pány po lese – a Bůh dal noc. Temná noc, ani měsíc, ani hvězdy, nic a páni ztratili cestu, zabloudili. Co teď? Nezbyvá než přenocovat v lese. Králi byla zima, čím ho přikrýt? Jedno takové mladé páže, gádžovský kluk, povídá: „Králi, já si sundám kabát a jestli chcete, můžete se s ním přikrýt.“

Král vzal kabát, uložil se na jehličí, jenomže kabát byl krátký. Králi čouhaly buď nohy, nebo ruce.

„Pánové,“ povídá král, „kdo mě tímto kabátem přikryje tak, aby mi nečouhaly ani ruce, ani nohy, toho udělám ministrem.“ Pánové utíkají ke králi, každý by chtěl být ministrem. Jeden se pokouší krále přikrýt, přitáhne králi kabát ke krku, jenomže králi čouhají nohy až po kolena. Druhý přikrývá krále, přetáhne kabát přes nohy, jenomže teď zůstal králi venku hořejšek skoro až po pás. Pánové obracejí kabát, takhle, takhle, takhle, ale nikdo nedovede krále řádně přikrýt.

Král s sebou bral na lov taky jednoho Roma. Nosil pánům pušky a zbraně. Ten Rom přijde ke králi a povídá: „Kdybyste byl, králi, od té dobroty a dovolil, abych dirigoval já.“ „Dobrá, cikáne, budiž,“ řekl král, protože už mu byla pořádná zima. „Lehněte si na bok, králi, a skrčte nohy, jak nejvíc umíte,“ povídá Rom. „Tááák, tááák, tak je to dobře! A teď přitlačte kolena ke svému královskému břichu.“ Král ohnul nohy, přitiskl si kolena k břichu, Rom přes něj přehodil kabát a král byl přikrytý od hlavy až k patě. „Jejda, cikáne, kde ses naučil tak krásně přikrejšvat?“ ptá se král.

„V nouzi se naučíš všemu,“ povídá Rom. Doma měl jednu krátkou roztrhanou deku, a tak věděl, jak se musí člověk přikrýt, aby mu nebyla zima. A proto se říká: Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku. A tak udělal král Roma ministrem, a jestli neumřeli, žijou dodnes.

1. Žáci napíší volným psaním: KDO JE CHYTRÝ ČLOVĚK.
2. Žáci usuzují, o čem asi bude příběh s názvem „Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku“.
3. Naváží četbou části textu končícího větou: „Pánové,“ povídá král, „kdo mě tím kabátem

²¹ M. Hübschmannová: Hin man ajsi čhaj, so... Romské hádanky, Fortuna 2003.

přikryje tak, aby mi nečouhaly ani ruce, ani nohy, toho udělám ministrem.“

4. Žáci se pokusí o rekonstrukci situace. Vezmou si bundu, svetr, kabát. Zvolí krále, ke kterému se budou chovat s úctou, a pokusí se ho přikrýt tak, jak žádá král v textu. Předtím nechá učitel žáky odhadnout, jak situace dopadne. Žáci vyjádří svoje názory a návrhy.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelka ze 3. ročníku: Toto téma se věnuje úspěšné integraci Romů do české společnosti, především pak dosahování rovnosti vzdělávacích příležitostí. Důležitou součástí procesu je předškolní vzdělávání a příprava pro úspěšné zahájení školní docházky. Na ZŠ a MŠ Brno, Merhautova 37 jsou přípravné třídy zřízeny na obou budovách, děti mají možnost pod vedením zkušených učitelek získat základní vědomosti, dovednosti a návyky potřebné k nástupu do 1. ročníku. Jelikož děti z romských rodin většinou školku nenavštěvují, jsou pro ně přípravné ročníky vítaným pomocníkem, aby se předešlo odkladu školní docházky z důvodu nepřipravenosti a minimální jazykové vybavenosti, také označované termínem školní nezralost. Přípravné ročníky jsou pro rodiče bezplatné, děti jsou přijímány pouze na základě vyšetření z PPP, docházka není povinná, a proto řada rodičů děti nepřivádí do výuky pravidelně, což dětem brání v plné socializaci a možnosti osvojit si potřebné dovednosti a návyky k úspěšnému zvládnutí 1. třídy. Přípravné ročníky mají omezený počet míst, a proto je třeba zmínit, že rodiče, kteří zanedbávají předškolní přípravu dítěte a plně nevyužívají možnosti přípravných tříd, zabírají místo ostatním rodinám s dětmi, které podle měřítko nespádají do skupiny sociálně znevýhodněných, ale měly by velký zájem o předškolní přípravu v podobě přípravných ročníků. Pokud je cílem snažení podpořit Romy ve vzdělávání na všech jeho stupních a následně pak zlepšit jejich zaměstnanost, je třeba začít s osvětou v rodině a to co nejdříve, nikoli až s nástupem dítěte do školy.

S dětmi jsme si na úvod přečetli romskou lidovou pohádku s názvem „Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku“ a poté s ní pracovali prostřednictvím několika aktivit. Před samotným čtením děti usuzovaly, o čem příběh bude vyprávět. Zkusily dokončit příběh na místě: „Pánové“, povídá král, „kdo mě tím kabátem přikryje tak, aby mi nečouhaly ani ruce, ani nohy, toho udělám ministrem.“ Většinou děti zmiňovaly, že je to lehké a jak by samy krále dekou přikryly. Jeden žák tipoval, že by

to mohl zvládnout ten cikán. Když jsem se ptala proč, odpověděl, že jeho tatínek to také umí. Po dočtení pohádkového příběhu jsme si povídali o tom, kdo je chytrý člověk. Odpovědi byly různé, ale vztahovaly se zejména na konkrétní osoby v jejich okolí. Společně jsme rozebírali vlastnosti, které by měl chytrý člověk mít a děti mě zároveň potěšily, že zmínily přísloví Kolik jazyků umíš, tolikrát jsi člověkem a že nejdřív mají přemýšlet, než něco řeknou. Nakonec se děti pokusily o rekonstrukci situace. Vzaly si mikinu či svetr, vylosovaly krále, ke kterému se musely chovat s úctou, a pokusily se ho přikrýt tak, jak žádal král v textu. Před samotnou rekonstrukcí jsem nechala děti odhadnout, jak situace dopadne. Roli krále si postupně vyzkoušely všechny děti, které měly zájem, a zjistily, že to není tak jednoduchý úkol, jak předpokládaly.

- V úvodu hodiny si děti v přípravné třídě s paní učitelkou povídaly, jak se těšily v září do přípravného ročníku a jak se už teď připravují na vstup do 1. třídy. Některé už dokonce mají koupenou aktovku či pouzdro. Vedli jsme rozhovor, co je ve škole baví, jaké mají kamarády, který předmět je baví nejvíce a co jim naopak moc nejde. Paní učitelka přečetla dětem romskou lidovou pohádku „Natahuj nohy podle toho, jak dlouhou máš deku“. Úkolem dětí bylo pak přijít na to, jak se nakonec král přikryl, co mu vlastně jeho sloužící poradil. Některé děti to uhádly, a tak si pak všechny mohly vyzkoušet, jak to udělat, aby byl člověk celý přikrytý, i když je deka či kabát krátký. Na závěr jsme si povídali o tom, že v nouzi poznáš přítele a jak si děti samy umí poradit ve složitých situacích.

14. Specifika vzdělávání romských žáků

Největším problémem neúspěchu romských dětí přicházejících do 1. třídy je nepřipravenost nejen na školu, ale i na soužití s majoritní společností. Děti neumějí základní dovednosti, neznají základní pojmy, které ostatní děti získaly buď v rodině, nebo ve školce. Je mnoho romských rodičů, kteří by svému dítěti se školou pomoci chtěli, ale jejich snahy mohou ztroskotat na nedostatku vzdělání, nepochopení situace a nedostatku finančních prostředků. Je ale i mnoho takových rodičů, kteří o dítě ve škole zájem nemají vůbec.

Teorie pro pedagogy

Každé dítě bez ohledu na příslušnost k národu, rase či náboženskému vyznání má právo na vzdělání, které má být zaměřeno na plný rozvoj jeho osobnosti (OSN, Charta lidských práv 10. 2. 1948).

Romské dítě se dá snadno ovlivnit a dovede se rychle nadchnout iluzí. Většinou nebývá trpělivé ani svědomité. Romské dítě mívá jiný přístup k plnění úkolů, převládá u něj aktuální potřeba příjemnosti bez ohledu na důsledky. Nedokáže se chovat požadovaným způsobem, protože mu to přináší omezení. Výsledkem interakce vrozených dispozic a specifického působení romské subkultury je nezdrženlivost, výbušnost, sklon k předvádivosti.²²

Vzdělávání romských dětí v českých školách je třeba vnímat jako problém, jehož řešení může do značné míry ovlivnit současnou situaci soužití romské minority s majoritou.²³

Škola je instituce, která má předpoklady podporovat rozvoj osobnosti jedince. Školní vzdělání neexistuje osamoceně, paralelně se školou působí i jiné vzdělávací instituce a zdroje. Je to nejbližší *sociokulturní prostředí*.²⁴

Tím, že Romové uznávají jiné hodnoty než majorita, prohlubuje se mezi českým a romským etnikem rozdíl v dosaženém vzdělání. Pro Romy je důležitější rodina než práce a školní vzdělávání je na jejich hodnotovém žebříčku někde hluboko pod touhou získat pro svoji

²² Moravcová, M., Bartoňová M., Předškolní vzdělávání u dětí romského etnika. Bakalářská práce, PdF MU, 2006

²³ Balabánová, H.: Romské děti v systému českého základního školství a jejich následná profesionální příprava a uplatnění. In.: Romové v České republice (1945-1998). 1. vyd. Socioklub, Praha 1999. s. 333-351. ISBN 80-902260-7-8.

²⁴ Bartoňová M. Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. 1. vyd. Brno: MSD, spol. s r. o. Skorkovského 70a, 2005, 187 s. ISBN 80-86633-37-3

rodinu co nejvíce peněz. To ovšem neznamená, že by si nevážili vzdělaných lidí. Vzdělanými lidmi ze své komunity se rádi chlubí.

Některé romské děti zažívají **školní neúspěch** již v 1. ročníku základní školy. Škola by měla k takovému žákovi přistupovat individuálně a vytvářet podpůrná opatření.

Jednou z příčin nižší vzdělanostní úrovně romských dětí je nedostatečná znalost jazyka majoritní společnosti. Většina romských dětí mluví tzv. **romským etnolektem češtiny**. V důsledku rychlého školního tempa se jazyková bariéra dětí prohlubuje. Dítě, které postupně ztrácí kontakt s učitelem, protože mu nerozumí, se přestane brzy zajímat o školní práci. Pravdou ovšem je, že Romové jsou občané ČR, jejímž úředním jazykem je čeština, a je tedy pro ně **životně důležité naučit se dobře česky**.

Podmínky vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním

Pro úspěšné vzdělávání žáků z kulturně odlišného a sociálně znevýhodňujícího prostředí je nejdůležitějším činitelem především učitel, který své žáky i jejich rodinné prostředí dobře zná, dovede volit vhodné přístupy a vytvářet ve třídě i ve škole příznivé společenské klima.

Škola musí respektovat nejlepší zájmy dítěte. Musí tedy využívat výukové postupy vhodné pro rozmanité učební styly žáků a různé způsoby organizace výuky, plánovat výuku tak, aby vycházela ze zájmů, zkušeností a potřeb žáků různých kultur, etnik a sociálního prostředí.

Pro úspěšné vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním je potřebné zabezpečit tyto podmínky:²⁵

- individuální nebo skupinovou péči;
- přípravné třídy;
- pomoc asistenta pedagoga;
- menší počet žáků ve třídě;
- odpovídající metody a formy práce;
- specifické učebnice a materiály;
- pravidelnou komunikaci a zpětnou vazbu;
- spolupráci s psychologem, speciálním pedagogem, etopedem, sociálním pracovníkem, případně s dalšími odborníky.

---

²⁵ RVP ZV 2005

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Komiks

K tomuto tématu doporučujeme pro práci se žáky komiks²⁶ spojující romskou současnost a historii (*Komiks o romské historii*, reedice 2010). Děti mohou potom nakreslit obrázky inspirované příběhem nebo části příběhu zdramatizovat.

Aktivita 2: Na koho to číslo padne

Hra je určena především ke stmelení třídy.

Děti sedí v kroužku a rozdají si čísla do 6. Hodí se kostkou a číslo, které padne, se posouvá o jedno místo, např. padne 4, tak se všechny děti, které mají číslo 4, posunou o jedno místo, čímž tedy sednou svému spolužákovi na klín. Na klíně může sedět i více dětí tak dlouho, dokud nepadne opět jejich číslo a pokud sám nemá nikoho na klíně.

Druhý způsob je, že si čísla můžeme rozdat podle násobků, takže si je procvičujeme. Princip hry zachováme, rozdáme si čísla podle násobků a pokračujeme stejným způsobem.

Např. vylosuji 4, posouvají se všichni ti, které mají buď číslo 4, nebo jejich násobek.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Ve 3. třídě máme několik romských dětí a musím říci, že valná většina z nich se díky rodičům snaží alespoň o požadovaný standard základního vzdělávání. Velmi bych jim přála, aby nynější zájem o studium přetrvával a úspěchy dětí motivovaly rodiče k dalším možnostem jejich rozvíjení. K tomuto tématu jsme si s dětmi vyzkoušeli jako aktivitu čtení komiksu spojujícího romskou současnost a historii. Ukázalo se, že žádný z romských žáků již romštinu jako prostředek aktivní komunikace v rodině nevyužívá a překlad v romštině byl tedy pouze zpestřením při cestování do minulosti. Děti se těší na příští školní rok, kdy se těmito výpravami ve vlastivědě začneme blíže zabývat.
- Využíváme znalosti a dovednosti nového žáka, které mohou být zásadním obohacením celé třídy (např. požádáme Olgu z Ukrajiny, zda by nemohla připravit referát o pravoslaví na Ukrajině, protože má přístup k informacím, ke kterým ostatní přístup nemají). I zde je ale potřeba přistupovat k situaci velmi opatrně; nejlepší je konzultovat zcela nezávazně svůj záměr vždy předem (ne v hodině) se samotným

²⁶ <http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/>

žákem a zjistit tak, jestli má zájem a chuť se úkolu zhostit. Stimulujeme ve třídě takové aktivity, při kterých mohou všichni žáci reflektovat své individuální rozdíly (necháme např. žáky porovnat některé aspekty jejich rodinného zázemí, vypracovat referáty o čtvrtích či obcích, ze kterých pocházejí atd.). V takových aktivitách je možno narazit nekonfliktně a nenásilně na rozdíly a reflektovat je, aniž by někdo konkrétní vyčníval a byl označován za odlišného.

- Ve třídách si nejčastěji vyučující s dětmi o této problematice povídali, uváděli si příklady, řešili některé životní situace a společně se snažili najít řešení. Dále společně četli připravený komiks spojující romskou současnost a historii. Ve skupinách diskutovali o jednotlivých obdobích historie Romů a zakreslili časovou osu historických mezníků. Dále si povídali o možnostech, jak ovlivnit zájem romských dětí o vzdělání a zaměstnání. V první řadě je třeba říci, že už nyní existuje řada opatření, jak romským dětem školu přiblížit, jak jim umožnit dále studovat, jak podpořit jejich zájem o vzdělání. Některé pokusy činí stát. Romští pedagogičtí asistenti byli v roce 1994 zavedeni z iniciativy NNO. Od roku 2000 jsou ale oficiálním opatřením MŠMT a náklady na jejich mzdy nese stát. Jde o dospělé Romy, kteří úspěšně absolvovali základní školu, musí být starší 18 let, netrestaní a musí absolvovat 80 hodin pedagogického minima podle pokynů MŠMT. Také přípravné ročníky při MŠ nebo ZŠ byly od roku 1994 původně zřizovány z iniciativy NNO a od roku 1999 jsou státním opatřením – nyní jsou zřizovány podle školského zákona. Jiné aktivity rozvíjejí v této oblasti NNO (nizkoprahové kluby, doučování, přípravy na školu, včetně škol středních i vysokých). Problémem je, že tato opatření nejsou zaváděna všude, že netvoří systém, ale jsou to ostrůvky aktivit, začínající náhle a končící bez náhrady, pokud vyschnou finanční zdroje. Vlastně ani neexistuje seriózní vyhodnocení dopadů těchto aktivit, posouzení jejich užitečnosti a výsledků.
- Naši třídu navštěvuje několik romským žáků, proto jsme měli tu možnost si povyprávět o tom, jak žijí romské rodiny, jaké jsou jejich zvyky, tradiční jídla, vzdělání a vše ostatní, co se týká romské kultury. Žáky tato diskuze velmi zaujala a zajímali se o vše z prostředí romských spolužáků. Nakonec jsme si přečetli komiks, kde se objevuje i romský jazyk.

15. Náboženský prožitek, náboženské tradice a současnost

Cílem tohoto tématu je pěstování vztahu k tradicím, rozvíjení osobnosti žáka a napomáhání chápání okolního světa. Učitelé budují a rozvíjejí v dětech morální principy, jako jsou pozitivní chování, rozvoj smyslu pro duchovní hodnoty a snahy o vytvoření dobrého a bezpečného prostředí ve škole.

Teorie pro pedagogy

Náboženství je i v dnešní moderní době hodně diskutovaným tématem. Stále existují lidé, kteří si i přes vědecký pokrok a rozvoj techniky nedokáží některé skutečnosti vysvětlit. Lidstvo bude pravděpodobně navždy pátrat po okolnostech vzniku světa a lidské existence. Lidé stále hledají odpovědi a touží zjistit, co je po smrti čeká. Proto je náboženství, které po mnoho generací na podobné otázky odpovídá, stále neodmyslitelnou součástí lidské společnosti a historie světa. Náboženství je fenomén, který i v dnešní pokrokové době poskytuje mnoha lidem naději a odpovědi na životní otázky.

Ponecháváme na rozhodnutí učitelů, jak budou v tématu dále pokračovat, zda budou se žáky diskutovat o víře, o náboženské svobodě a toleranci. Mohou se žáky diskutovat o respektu k náboženskému vyznání, o hlavních náboženských směrech.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Znáte příběh o Noemově arše?²⁷

Kdysi dávno se Bůh podíval na svět, který stvořil, a uviděl, že jsou lidé zlí. Jediným dobrým člověkem na tomto světě byl Noe. Rozhodl se proto, že lidstvo potrestá velikou potopou a jediný, koho z lidí zachrání, bude právě Noe. Zjevil se mu a řekl: „Noe, postav velikou loď a do ní vezmi z každého zvířecího druhu jeden pár.“ Noe poslechl. Přestože se mu všichni smáli a měli ho za blázna, postavil na kopci velkou loď a nazval ji Archa. Do ní vzal ode všech živočichů, co jich na světě bylo, jeden pár. Sotva tak učinil, spustil se z mračen silný déšť. Pršelo mnoho dní a nocí. Voda zaplavila celou Zemi a nikde nebylo ani živáčka. Jen ti, co byli v Arše, se zachránili. Když déšť ustal, vypustil Noe holubici. Ta se zanedlouho vrátila

²⁷ www.efko.cz/media/document/navod-noemova-archa_cz_.doc

a nesla v zobáku olivovou snítku. Noe tak poznal, že voda opadáva a že bude moci brzo přistát na pevné zemi, kde všichni začnou nový život.

Děti mají za úkol sestrojít s paní učitelkou Noemovu archu, aby zachránily všechna zvířátka. Nakreslí nebo vyrobí loď a namalují všechna zvířátka, která je třeba zachránit. Potom mohou hrát soutěže o zvířátkách, jak které běhá, skáče, děti představují jednotlivá zvířátka, navzájem si pomáhají dostat se do lodě a odplout do bezpečí.

Můžou u toho hrát paměťovou hru s obrázky: Do lodě jsme vzali koně, slona, žirafu, hrocha, páva atd. Pak opakují hru s každým dalším zvířátkem, které přiberou na palubu.

Děti mohou sehrát také příběh o Noemově arše jako divadlo, nakreslit obrázek, mohou v matematice na základě příběhu řešit různé slovní úlohy.

Aktivita 2: Téma pro komunitní kruh

Učitel v komunitním kruhu, popř. v důvěrné atmosféře ve třídě hovoří s dětmi na téma:

Morální hodnoty, spojení školy a rodiny, ovzduší tolerance a pospolitosti.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- S žáky jsme si přečetli příběh o Noemově arše z Dětské bible a na to jsme navázali aktivitami k příběhu. Na balicí papír jsme nakreslili velkou loď a každý žák do ní přikreslil své zvířátko, které je potřeba zachránit. Dále měl (v návaznosti na momentálně probírané učivo v prvouce o členění živočichů) o svém zvířátku popovídat – zda se jedná o obratlovce či bezobratlého, do jaké další skupiny ho lze zařadit, jak zvíře vypadá, co je potřeba vzít mu s sebou jako potravu. Dále jsme zvířata předváděli, koberec byla loď a děti se na ní spolu coby zvířátka plavily do bezpečí. Na konci hodiny jsme si zahráli obrázkovou hru s otáčením kartiček a hádáním, které zvíře zmizelo.
- Děti v souvislosti s příběhem o Noemově arše kreslily zvířátka a z kartonu vyráběly archu. Archu se zvířátka pak umístily do hracího koutku ve třídě, kde si s ní mohou o přestávkách hrát. Abychom si procvičili vyjadřovací kompetence a paměť, hráli jsme hru: Strýček Noe vzal s sebou do archy... Tedy na výtvarné ztvárnění navazovala paměťová hra, při které děti v kroužku jeden po druhém zopakovaly to, co řekl kamarád před ním, a vždy přidaly jedno další zvíře.

- Žáci si téma náboženství hodně spojují s Vánocemi, proto jsem hodinu vedla tímto směrem. Žáci vědí, že celé období do Vánoc má hodně historických a náboženských tradic. Už i druháci znají základ těchto tradic. V některých rodinách se dodržují více, v některých méně. Snažila jsem se, aby si žáci uvědomili i duchovní hodnoty – pěstování vztahů k tradicím, vnímání radostné atmosféry, pocity jistoty a bezpečí.
- Toto téma je žákům velmi blízké, většina dětí pochází z křesťansky založených rodin a samy navštěvují nebo navštěvovaly „náboženství“.

S dětmi jsme rozebíraly, že stejně jako nejsou všichni lidé stejní a nežijí na stejném místě, tak ani všichni nemusí věřit v to stejné. S dětmi jsme si povídali o křesťanství, judaismu, islámu. Pověděly jsme si, že naše společnost je postavená především na tradicích křesťanských, ze kterých vycházejí tradice a zvyky, jež jsou součástí i našeho dnešního života - Vánoce, Velikonoce, Mikuláš...

Přečetly jsme si příběh o Noemovi a jeho arše a také si zahrály paměťovou hru Do lodě s sebou vezmeme...

16. Křesťanství v České republice

Cílem tohoto projektového vzdělávání v oblasti multikultury je hlubší pohled na křesťanství a s ním související tradice a zvyky. Diskuze k tomuto tématu má vést k poznání, toleranci a respektu. Téma doporučujeme zařadit v období Vánoc, kdy tradice křesťanství a jeho historii vnímá většina z nás nejsilněji.

Teorie pro pedagogy

Ve světě se v současné době vyskytují čtyři základní náboženské směry

- křesťanství
- judaismus
- islám
- buddhismus

Křesťanství je (vedle židovství a islámu) jedno ze tří monoteistických náboženství.

Současná situace

Česká republika patří mezi nejsekularizovanější státy na světě. Všichni naši sousedé mají mnohonásobně vyšší stupeň obecné religiozity. U nás děti z věřících rodin svou náboženskou příslušnost obvykle neprojevují, často se za ní do jisté míry stydí, případně jsou rády, když se jim spolužáci neposmívají a když jim „odpustí“ či „tolerují“, že ony nebo jejich rodiče jsou věřící.²⁸

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Omalovánky k příběhu o Noemově arše²⁹

Aktivita 2: Texty ke čtení a diskuzi s dětmi v čase předvánočním³⁰

(Advent, Vánoce, Noe, Narození Ježíše)

²⁸ <http://www.czechkid.cz/si1100.html>

²⁹ <http://deti.vira.cz/Bible-pro-deti/Stary-zakon/Noe-1>

³⁰ <http://deti.vira.cz/Bible-pro-deti>

ADVENT

Plamínek první svíčky na adventním věnci oznamuje začátek nového liturgického roku a také jeho prvního období: čekání na Vánoce. Každou ze čtyř adventních nedělí se na věnci zapaluje jedna svíčka navíc. Až se rozhoří všechny čtyři, bude blízko Štědrý den.

VÁNOCE

Vánoce jsou opravdu velikými křesťanskými svátky. Začínají 25. prosince slavností Narození Páně. Starým českým jménem se jí říká Boží hod vánoční. Ale první sváteční chvílí je Štědrý den 24. prosince. Ke křesťanským slavnostem totiž vždycky patří už předchozí večer. Vánoční doba pak trvá skoro tři týdny - do svátku Křtu Páně, který je v neděli po 6. lednu.

Pamatuješ ještě, jak jsi prožil poslední Vánoce? A víš, proč se dělají všechny ty vánoční přípravy, proč se zdobí stromeček a staví jesličky, proč chodíme na slavnostní bohoslužby, zpíváme koledy, prostíráme sváteční stůl a s láskou připravujeme dárky?

Ježíšovo narození se začíná oslavovat právě na Štědrý den. Lidé jdou do kostela na mši, všechno je slavnostní, je tam postavený betlém, zpívají se koledy.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Téma jsme spojili s časem předvánočním, kdy se ve třídách hovoří o vánočních svátcích a tradicích, z nichž většinu z nich už nevnímáme jako tradice křesťanské. Děti ve třídách zdobí stromeček a vytvářejí vánoční věnec, povídají si o vánočních svátcích a o tradicích, které se v rodinách dodržují. S příchodem adventu a Vánoc pedagogové s dětmi hovoří o křesťanství a s ním souvisejících historických událostech, které měly vliv na utváření naší společnosti. V návaznosti na předvánoční čas ve škole stále častěji směřují aktivity ke křesťanským tradicím a zvykům. Děti si vzpomněly na ty nejnámější jako je pečení vánočky, zdobení vánočního stromku, příchod Ježíška, koledy, věšení jmelí, štedrovečerního kapra či vidinu zlatého prasátka. Vánočních zvyků je však celá škála, tudíž děti pokračovaly v práci ve skupinkách a měly za úkol najít po třídě co nejvíce obrázků s vánočními obyčejí a zkusit je popsat. Téměř všechny skupinky si vzpomněly na rozkrajování jablíčka, skořápkové lodičky, házení střevíce či lití olova, ale již netušily, z jakého důvodu se tyto tradiční zvyky na Vánoce udržují. Společně jsme si zvyky přiblížili a představili si pár starších, nám již skoro neznámých, jako např. zapojení štedrovečerní magie, třesení stromkem, rozkvetlou

barborku nebo štěstíčka. Některé tradice děti natolik zaujaly, že jsme si je vyzkoušeli o vánoční besídce. Na závěr jsme si s dětmi přečetli o adventu, Vánocích a v Dětské obrázkové bibli o Betlémě a zrození Ježíše Krista či Noemově arše. Děti měly možnost vybarvit si k příběhu omalovánky. Vánoce mají děti velmi rády, je to pro ně čas splněných přání.

- S dětmi jsme si nejdříve ve třídě nachystali svátečně stůl, na který děti položily tácky s přineseným cukrovím. Paní učitelky sice již dopředu nachystaly vánoční stromeček s betlémem, ale úkolem dětí bylo stromeček společně ozdobit a pod něj položit dárky pro kamarády. Vyprávěly jsme si příběh o Ježíši, jak se narodil, kdo ho přišel pozdravit a předat mu dárky, vysvětlili jsme si pojmy betlém, tři králové, kometa apod. Zazpívaly jsme si koledy, které jsme se naučili v hodině hudební výchovy. Vyprávěly jsme si o zvycích, které lidé kdysi dodržovali a některé jsme si i zkusily připomenout – házení střevicem, pouštění ořechových skořápek, krájení jablka. Děti si postupně rozbalily dárky od svých spolužáků. I paní učitelky se přidaly drobnými dárky pro děti. Děti si tak odnesly domů tužky, gumy, bločky, přívěsky na klíče a děvčata korálky.
- Projektové vyučování jsem v tomto měsíci rozdělila do více částí. V průběhu celého měsíce jsme se připravovali na Vánoce, povídali si o nich, děti se seznámily nejen s vánočním příběhem, ale i s dalšími legendami (o sv. Mikuláši, o sv. Barboře, o sv. Lucii). Vyráběli jsme též adventní svícen a dárky pro své blízké. Dále jsme si přečetli příběh z Dětské bible o Marii a Josefovi a o narození Ježíška. V pracovních činnostech jsme vyrobili betlém, kam měly děti přinést Ježíškovi to, co bude potřebovat. Učili jsme se mnoho koled. Děti si vymalovaly vánoční omalovánky.
- Využili jsme možnosti zapojit se do projektového dne a první dvě hodiny jsme věnovali pracovním listům a práci s pojmy souvisejícími s daným tématem. Protože bylo období Vánoc, téma bylo více než aktuální. I když tento svátek znají všichni žáci, mnoho tradic se již v rodinách opomíná. Věřících lidí stále ubývá, pokud hovoříme ve třídě o víře, buď se k ní nikdo nehlásí, nebo ho to ani nezajímá. Romské děti nosí často na krku křížek, ale význam této symboliky neznají.
Den jsme završili účastí na vánočním vystoupení našich dětí na Zelném trhu.

17. Islám, manželství a rodina v islámu

Toto téma je velmi přínosné pro výchovu dětí k toleranci a k prevenci rasismu a xenofobie. Diskuze k tématu vede k toleranci a respektu k jednotlivým kulturám a s nimi souvisejícím zvyklostem a kulturním tradicím na celém světě.

Cílem pedagoga je zapojování multikulturních prvků do vzdělávacího procesu a integrace žáků-cizinců. Prioritou v rámci tohoto procesu je dozvídat se o tradicích, hodnotách a kulturách nejen vlastního, ale i jiných národů, abychom tak napomohli jejich vzájemné toleranci.

Teorie pro pedagogy

Islám v České republice

K pestrosti muslimských společenství ve světě přispívá i Česká republika. U nás žije pravděpodobně více než deset tisíc lidí, kteří se považují za muslimy. Mnoho z nich se narodilo v zemích, jejichž společnost je většinově islámská. Ke kulturním a duchovním tradicím mají ale různý vztah. Někteří se snaží dodržovat pravidla islámu a kulturní zvyklosti muslimů jak nejvíce jim to život v zemi, která není většinově muslimská, umožňuje: doma nebo třeba i na pracovišti si vytvářejí podmínky pro denní modlitby, nakupují potraviny, které jsou halál (povolené podle šaría), na veřejnost vycházejí v oděvu, který vyjadřuje jejich podřízení Bohu a vztah k manželskému protějšku, dodržují půst v měsíci ramadán, účastní se společných modliteb v mešitách apod. Jiní z islámu respektují spíše jeho mravní než rituální požadavky a někteří muslimové na viditelný duchovní život v sekulárním prostředí české společnosti rezignují. K pátečním společným modlitbám a na oslavu svátků jich najde cestu více než jeden tisíc. V mešitách a islámských centrech se k nim přidávají téměř čtyři stovky muslimů, kteří se narodili v naší zemi a kteří k islámu konvertovali. Je mezi nimi více žen, především těch, které se provdaly za muslimy. Počet muslimů u nás velmi mírně, ale vytrvale stoupá.³¹

---

³¹http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_22.pdf&original=Modul+pro+%C5%BE%C3%A1ky+--+Men%C5%A1iny+v+%C4%8CR+-+zvyky+oby%C4%8Deje+kultura+%28multikulturn%C3%AD+v%C3%BDchova%29.pdf

Manželství a rodina v islámu

Rodina: V islámské kultuře je rodina jednou z centrálních hodnot, je základním prvkem a stavebním kamenem obce muslimů. Společenské a kulturní prostředí, z něhož se islám zrodil (tzv. předislámská Arábie), bylo uspořádáno silně patriarchálně, žena byla pokládána víceméně za majetek muže, tj. nejprve otce, později manžela. Proto se zde praktikovalo tzv. „odkládání děvčátek“: narození holčičky znamenalo ekonomickou zátěž pro rodinu, proto se jich rodiny někdy zbavovaly tím, že je odložily a nechaly zemřít. Vzhledem k tomuto kulturnímu kontextu působí Mohamedovo pojetí postavení a důstojnosti ženy velmi revolučně. Zakázal odkládání děvčátek, zakázal neomezenou polygamií. Je o něm známo, že povzbuzoval muslimské muže k laskavosti a ohleduplnosti vůči ženám, sám choval nejvyšší úctu k své první manželce Chadídže či ke své dceři Fátimě. Žena je v koránu postavena na roveň muži jakožto Boží stvoření. Je také vysoce ctěna jako matka, vychovatelka dětí a strážkyně rodinného krbu. Nicméně vztahy žen a mužů v tradičních islámských společnostech nejsou z dnešního evropského hlediska rovnoprávné.³²

Manželství: Tradiční islám dovoluje mužům instituci tetragynie, muslim tedy může mít jednu až čtyři manželky. V koránu se však hovoří o tom, že je musí všechny stejně milovat, což je, jak říká korán na jiném místě, v podstatě nemožné. Žena v islámu ovšem smí mít jen jednoho manžela. Vzhledem k tomu, že k jejímu poslání patří mateřství, islám neschvaluje ani staropanenství ani celibát (to se týká mužů i žen). V tradičních islámských společnostech se dodnes chápe manželství jako smlouva mezi dvěma rodinami. Iniciativní jsou v této věci často rodiče, ne dva mladí lidé. Požehnání rodičů je každopádně nesmírně důležité, nejde jen o soukromou věc dvou mladých lidí. Rodina je v tradičním islámu totiž dodnes především tzv. rozšířenou rodinou, tedy vícegenerační skupinou příbuzenstva (včetně strýců, tet, bratranců, sestřenic atd.).

Protože autorita v rodině patří jednoznačně muži, může si muslim vzít nemuslimku (patří-li ovšem k „lidu knihy“, tedy je židovka či křesťanka). Manželka v takovém případě nemusí konvertovat k islámu. Ovšem opačně to nefunguje: muslimka si nesmí vzít nemuslima, podmínkou takového sňatku by byla ženichova konverze k islámu.

³²http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_22.pdf&original=Modul+pro+%C5%BE%C3%A1ky+-+Men%C5%A1iny+v+%C4%8CR+-+zvyky+oby%C4%8Deje+kultura+%28multikulturn%C3%AD+v%C3%BDchova%29.pdf

Situace ženy v islámské rodině a společnosti tedy není zoufalá či bezvýchodná. Postavení mužů je ovšem snáze zneužitelné, pokud se k ženám nechovají tak, jak jim to jejich náboženství přikazuje.³³

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Příběhy z koránu (Noe, Mojžíš)

Přečtete dětem příběhy z koránu, můžete si vysvětlit, jak se liší od příběhů z bible.

Aktivita 2: Puzzle a pexeso na PC

<http://islam.123abc.cz/online-puzzle-s-mesitou/>

<http://islam.123abc.cz/online-pexeso-s-obrazky-s-motivy-islamu/#more-106>

Aktivita 3: Dokumenty o životě islámských dětí

Doporučujeme zhlédnout následující dokumenty, které našim dětem přiblíží život dětí v islámských zemích.

Dokument Islám po česku:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123385871-islam-po-cesku/307295350310002/>

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelka v MŠ říká, že pro děti je zcela běžné, že kamaráda přivede do školky maminka s hlavou zahalenou v šátku. Děti vědí také to, že některé děti nejí ve školce maso.
- Paní učitelka v 1. třídě: Pro žáky byly přínosné především videoukázky z dílny ČT, kdy se jim díky zprostředkování dětmi lépe chápou rozdílnosti. Velmi kladně hodnotím možnost složení mešity interaktivní formou jako puzzle, kdy byli žáci po složení schopni najít rozdíly mezi křesťanským a muslimským svatostánkem a byli tak přístupnější vnímání dalších náboženských rozdílů.

---

³³ tamtéž

- Paní učitelky z 2. třídy připravily projektovou hodinu s využitím interaktivní tabule. Děti shlédly symboly, stavby, zvyky, náboženské knihy, záběry ze života lidí různých vyznání. Samy pojmenovávaly obrázky, vysvětlovaly rozdíly mezi jednotlivými náboženskými proudy, navzájem si předávaly zkušenosti a hodnotily, co se jim na kterém náboženství líbí. Toto multikulturní téma shledaly paní učitelky jako velmi přínosné, přispělo ke sblížení dětí a k vytváření tolerance a respektu k ostatním kulturám a náboženstvím.
- Pojem islám jako způsob duchovního života lze dětem v tomto nízkém věku, nemuslimské většinové populaci a nynější politické situaci jen stěží objasnit. Je možné vysvětlit podstatu islámu a s ním související denní povinnosti každého muslima, ačkoliv pro nás Evropany je tato stísněná forma vyznání dost vzdálená a někdy nepochopitelná. Děti často slyší ve zprávách o bombových atentátech a zbytečných ztrátách na životech, ale ptají se proč? Vždy vidí souvislost jen s vousatými lidmi v turbanech, kteří někoho vězní a mučí, odvolávají se na radikálně nábožensko-politickou skupinu Tálibán, ale podstata jejich extrémistického hnutí jim jako většině z nás zůstává skryta.
Když jsme s dětmi probírali 2. světovou válku a s ní spojené pronásledování, věznění a zabíjení údajně nečistých ras jako Židů a Romů, velmi to děti zasáhlo a přimělo je to k zamyšlení, proč se i dnes bezdůvodně zabíjejí nevinní lidé a vznikají různé teroristické organizace. Vždy jsme skončili u fanatismu a touze po moci někoho ovládnout či vlastnit. I když se většina muslimů od násilí a terorismu distancuje, stále je s nimi islám neodmyslitelně spjat. S dětmi jsme si v rámci aktivit přiblížili příběhy z koránu o Noemovi a Mojžíšovi, pohovořili jsme o společných úryvcích z bible a každý si mohl vymalovat centrum místních společenství muslimů – mešitu. Formou diskuze jsme s dětmi došli k závěru, že by měl mít každý člověk bez ohledu na původ možnost svobodného vyznání, ale neublížovat přitom druhým lidem.

18. Projevy domácího násilí v různém kulturním prostředí

Teorie pro pedagogy

Škola a oznamovací povinnost

Pokud získá pracovník školy hodnověrným způsobem poznatky o tom, že někdo připravuje, páchá nebo již spáchal jednání, které lze posoudit jako týrání dítěte, má podle platných zákonů tzv. oznamovací povinnost podle § 167 a 168 trestního zákona. V případě zanedbání této povinnosti nastupuje pro tuto osobu trestní odpovědnost za nepřekažení nebo neoznámení trestného činu.³⁴

Co může dělat učitel, pokud má podezření na domácí násilí a zároveň týrání dítěte a rodiče odmítají se školou komunikovat?

V první řadě by se škola měla snažit komunikovat s obětí domácího násilí a přimět ji situaci v zájmu dítěte řešit – například odkázáním na centra pomoci pro oběti domácího násilí. Pokud ale rodič odmítá komunikovat, má škola v případě podezření na trestný čin povinnost dát podnět policii, informovat OSPOD – sociální pracovnice může vyšetření dítěte psychologem nařídit. Psycholog ale nesmí dát zprávu o vyšetření učiteli bez vědomí rodičů. Podněty je možné dávat i přímo státnímu zastupitelství a jako oznamovatel žádat, aby byla škola informována o přijatých opatřeních ve lhůtě do 30 dnů. Škola musí popsat skutečný stav, který je příčinou podezření na trestný čin, a samozřejmě vycházet z okolností a ze situace, jak se o podezření na spáchání trestného činu dozvěděla. Pokud se později trestný čin neprokáže, nemůže být pracovník školy odsouzen za pomluvu. Navíc musí OSPOD zachovat mlčenlivost o oznamovateli.³⁵

Může dítě samo iniciovat svou ochranu?

Dítě může podle shora uvedeného zákona požádat o ochranu na svou vlastní žádost. Dítě má právo požádat orgány sociálně-právní ochrany, školy, školská zařízení a zdravotnická zařízení o pomoc při ochraně svého života a dalších svých práv. Tyto orgány, právnické a fyzické osoby a pověřené osoby jsou povinny poskytnout dítěti odpovídající pomoc. Dítě má právo požádat o pomoc **i bez vědomí rodičů** nebo jiných osob odpovědných za jeho výchovu.

³⁴ http://www.stru.hranet.cz/foto1314/_ruzne/mpp/domnas13.pdf

³⁵ http://www.stru.hranet.cz/foto1415/_ruzne/mpp1415.pdf

Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu jednak nejlepší zájmy dítěte, jednak přání a pocity dítěte s přihlédnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje.³⁶

Domácí násilí je chování, které u jednoho z partnerů způsobuje strach z druhého. Užitím moci, kterou tento strach vyvolává, kontroluje násilný partner chování druhého. Pojem domácí násilí zahrnuje fyzické, psychické, sexuální či ekonomické (např. vynucená izolace) násilí, k němuž dochází mezi blízkými osobami. Domácí násilí se objevuje mezi lidmi na všech úrovních sociálního postavení nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám apod.³⁷

Domácí násilí v různém kulturním prostředí

Domácí násilí není záležitostí odlišnosti kultur. Jeho projevy jsou ale v různém kulturním prostředí jinak vnímány. Tyto podklady by měly pomoci tuto situaci vysvětlit a zpochybnit obecná nepřesná vyjádření, jako např. „islám znerovnoprávňuje ženy“, „domácí násilí je záležitostí muslimů“ atd.³⁸

CAN

Syndrom CAN (Child Abuse and Neglect), tedy syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, definovaný Zdravotní komisí Rady Evropy v roce 1992, zahrnuje především

- fyzické týrání
- psychické týrání
- zanedbávání
- sexuální násilí

---

³⁶ tamtéž

³⁷ tamtéž

³⁸ http://www.stru.hranet.cz/foto1415/_ruzne/mpp1415.pdf

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Komunitní kruh

Vyberte z níže uvedených témat to, které je ve vaší třídě aktuální, a v komunitním kruhu o něm s dětmi hovořte. Zeptejte se dětí, jestli mají kamaráda, který se bojí jít domů, který se bojí chodit do školy .... Výběr tématu může mnoho vypovědět o situaci a atmosféře ve třídě, může pomoci řešit krátkodobé i dlouhodobé problémy žáků samotných.

Zeptejte se dětí a mluvte s nimi o problémech:

- co je rodina, jak může rodina vypadat
- jak se můžeme doma cítit
- co máme dělat, když máme doma starosti
- nikdo nemá právo dětem ubližovat, ale někdy se to děje
- co s tím, když nám nebo jinému dítěti někdo ubližuje
- kdo nám může pomoci

Aktivita 2: Koho mám rád/a

Vyzvěte děti, aby namalovaly obrázek, kdy jsou šťastné, aby namalovaly, koho mají rády nebo co mají rády. Nechte děti podělit se o své radosti s ostatními dětmi, pověste obrázky ve třídě na nástěnku.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Děti ve školce a v přípravných třídách toto téma podle názoru pedagogů zvládly velmi pěkně. Starší děti radily mladším, kde hledat pomoc ve školce, ke komu se obrátit na ulici a s kým mluvit o problému doma. Z diskuze vyplynula nesmírná důvěra dětí v rodinu, kde zažívají pocit jistoty, což je u malých dětí to nejdůležitější. V přípravném ročníku si v kruhu děti povídaly o rodině, o tom, kde bydlí a o vztazích v rodině. Děti mluvily s učitelkami velmi otevřeně, s důvěrou.
- Navázali jsme na učivo prvouky, kde jsme probírali téma rodina. Nejdříve jsme si povídali, co je rodina, kdo do rodiny patří. Žáci vyprávěli o své rodině, koho mají doma, kdo jim pomáhá, co dělají členové rodiny, jak se doma cítí. Uváděli samé pozitivní poznatky. V hodině VV jsme rodinu malovali, v PČ modelovali. Besedu jsme ukončili otázkou, zda vědí, na koho se obrátit, kdyby jim někdo ubližoval.

- Domácí násilí je stále více diskutovaným tématem díky otevřenosti médií, čtenější informovanosti lidí, povědomí o oznamovací povinnosti či v rozsáhlé míře pořádání kampaní nejrůznějších organizací určených zejména k primární prevenci domácího násilí anebo se zaměřením na pomoc týraným osobám. Téma domácího násilí je velmi citlivé a choulostivé, tudíž k němu musíme přistupovat obezřetněji a u dětí se předně zaměřit na otázku bezpečí. Již v průběhu 1. stupně se děti účastní preventivních a vzdělávacích programů na podporu osvěty před domácím násilím. Získají tak cenné informace a kontakty, jak a na koho se mohou v krizové situaci obrátit, kdo jim v případě ohrožení poskytne pomoc, samy si vyzkouší v rámci třídního kolektivu modelové situace, kdy se kamarádovi či jim samotným přihodí něco „zlého“, s čím si samy neví rady, a potřebují si o tom promluvit s někým blízkým (rodičem, sourozencem, učitelem, školní psycholožkou, pracovníkem Linky bezpečí, policií, sociální pracovníci atd.). S dětmi jsme tento program absolvovali v loňském školním roce a byl velkým přínosem. V rámci komunitního kruhu jsme s dětmi na tuto zkušenost navázali a společně jsme mluvili o aktuálních problémech, které děti trápí. Dále jsme rozebírali téma rodiny jako základního stavebního kamene, tzn. jak může rodina vypadat, jak se doma můžeme cítit, co máme dělat, pokud máme doma starosti. Rozhovor se přenesl k právům dítěte (ale i k jeho povinnostem). Dětem jsem zdůraznila, že nikdo nemá právo jim ubližovat, i když se to někdy bohužel děje, a kdo jim s tím může pomoci. Na závěr si děti namalovaly obrázek, co nebo koho mají rády, a kdo měl zájem, mohl nám obrázek blíže vysvětlit. Nejčastěji se na obrázcích objevovali rodiče, sourozenci a domácí mazlíčci.

19. Otázka času a vztahů mezi generacemi

Toto téma posiluje v dětech pocit soudržnosti rodiny, rozvíjí v nich sociální kompetence, empatii, citlivost, posiluje úctu ke starším generacím a vytváření povědomí o mezilidských morálních hodnotách. Aktivity rozvíjejí prosociální chování ve vztahu k rodině a ke společnosti a také respekt k pravidlům vzájemného rodinného soužití.

Teorie pro pedagogy

Postoje generací

Prostředí, v jakém vyrůstáme, podíl rodiny, kulturní vzory nebo stereotypy, to vše silně ovlivňuje naše názory a postoje. V dnešní době jsou mezi jednotlivými generacemi často napjaté vztahy a propast mezi nimi je mnohem větší než v minulosti. Dříve bývalo běžné, že v rodině spolu žilo více generací, starší se starali o ty mladší a mladší pak v dospělosti pečovali o staré. Dnes lidé často zapomínají na důležitost rodinných hodnot, ženou se za vlastním osobním a finančním úspěchem. Vytrácí se úcta ke starším, kteří v dnešní době často žijí sami a příbuzní je navštěvují sporadicky. Objevují se i případy, kdy dochází ke zneužívání a týraní starších lidí jejich vlastními dětmi. Výchova je dnes často velmi liberální, toleruje se chování, které by dříve bylo neakceptovatelné. Vše se dá ale změnit. Stačí, aby si rodič a učitel nebo vychovatel uvědomili, že výchova další generace je jejich nejdůležitějším životním posláním a podřídili tomu všechny svoje možnosti.

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Moje rodina

Aktivita je zaměřena na hlubší pochopení významu existence rodiny, pochopení postavení a vztahů mezi jejími členy. Děti se hravou formou seznamují s tím, co pro ně znamená rodina a domov. K tématu můžeme připojit i informace o významu svátku Dne matek a Dne rodin.

Učitel si může vybrat aktivity přiměřené věku dětí a situaci ve třídě z níže uvedených:

- komunitní kruh – ptáme se dětí, co si představují pod pojmem domov a rodina
- výtvarné ztvárnění rodiny, domu, maminky
- vztahy v rodině, rozvoj slovní zásoby – co kdo dělá (slovesa), co k tomu potřebuje (podstatná jména)

- rozhovory, skupinová konverzace (využití zážitků, foto, když jsem se narodil)
- vytváření pojmů a vztahů v rodině (foto rodiny – máma, táta, já, bratr, dědeček...)
- hledání cesty k domovu, k babičce, přiřazování počtu členů domácnosti do domu
- dramatizační hry na rodinu – předvádění rolí
- námětová činnosti a hry na domácnost – osvojování si rolí členů rodiny, na řemesla – osvojování si rolí v různých profesích
- nácvik písní a básní s tématem maminka, rodina
- společná výzdoba nástěnky ke Dni rodin

Komunitní kruh:

- Může se stát, že ne každý má svou rodinu?
- Jak si představuji správné rodiče?
- Kdy je mi doma s rodiči nejlépe?
- Kdybych měl kouzelný prsten, co bych doma změnil?

Aktivita 2: Hry našich babiček

Pomůcky: míč, švihadlo, kamínek, prádelní guma

Cíl aktivity je

- rozvíjet základní pohybové dovednosti, zejména obratnost, koordinaci a svalovou sílu
- preventivně působit proti dětské nadváze
- podporovat aktivní životní styl školáků
- seznámit je s hrami našich babiček

Skákání přes gumu

Připravíme si gumu dlouhou přibližně 5 m. Oba konce gumy sešijeme nebo zauzlujeme. Hrát může libovolný počet hráčů, nejlépe však tři. Dva pomocníci si navlečou gumu na nohy tak, aby tvořila mírně napnutý obdélník, lze použít i neživé opěry, např. stabilní židle. Hra má pět stupňů obtížnosti, tyto stupně je možné shlédnout na instruktážním videu. Hráč provádí několik sérií skoků. Pokud hráč neprovede skok správně, skáče druhý hráč až do doby, než chybuje, a hráči se opět střídají. Vítězí ten, kdo projde všechny skoky s nejméně chybami.

Další aktivity: skákání panáka, skákání přes švihadlo

Hra s míčem: hráč hází míč o stěnu, znovu jsou tu stupně obtížnosti, pokud se jeden hráč splete, vystřídá ho další hráč. Vyhrává ten, kdo zvládne sérii hodů bez chyb.

Instruktažní video na <http://nspz.cz/hry-nasich-babicek/>

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Paní učitelky se zaměřily na práci v kruhu, povídaly si s dětmi o rodinách a také o tom, jaké mají vztahy se svými rodiči. Děti vzpomínaly na léta, když byly ještě malé, jestli jim maminky četly pohádky před spaním a jestli společně podnikaly různé rodinné aktivity. Vzhledem k tomu, že hodně dětí z naší školy žije v neúplných rodinách, nemají tolik společných rodinných zážitků. Bohužel dnešní uspěchaná doba také moc nenahrává tomu, aby se rodina více stmelovala. Představa dětí jak ideálně strávit volný čas je uzavřít se do virtuálního světa, k počítačům, na internet, Facebook. Případně se jen tak „poflakovat“ na ulici nebo strávit víkend v nákupním centru. Děti by měly mít dostatek prostoru a času na své vlastní aktivity, ale stejně tak je pro ně důležitá společná činnost s rodiči. Společně strávený čas je pro obě strany obohacující. Povídali jsme si o tom, co v poslední době dělaly společně s rodiči a co se jim na tom líbilo. Také jsme si povídali o tom, jak často navštěvují prarodiče, a co je napadne, když se řekne babička, dědeček.
- Mezigenerační vztahy se v poslední době rapidně změnily. V dřívějších dobách bylo soužití generací a tradiční rodinný model jakousi samozřejmostí. Aby dříve rodina přežila, bylo nutné držet při sobě a vzájemně si pomáhat. Děti byly vychovávány v úctě ke starším, v úctě k majetku i ke svému životu. Prarodiče pomáhali a předávali své zkušenosti a děti se o ně naoprátku staraly, když byli staří a nemohoucí. S příchodem demokracie se bohužel uvolnily i mravy. Někteří si demokracii pletli s bezohledností, nekonečnými možnostmi a omezováním svobody druhých. Tradiční model rodiny takřka vymizel, jsme na prvních příčkách v rozvodovosti, prarodiče nemohou být dětem nápomocní, neboť aktivně pracují, prodloužila se doba odchodu do důchodu a vzrostly náklady na běžný život. Tím také bohužel stoupl procento seniorů týraných vlastními potomky. Často se jedná o majetek, finance a touhu mladých po lepším životě. Ani rodiče nemají na výchovu svých dětí tolik času, jako tomu bylo dříve. S příchodem moderních technologií se stáváme individualitami.

Přesto ale říkám, je to v nás, lidech. Jaké si to uděláme, takové to máme. Pokud bude výchova a vzdělání našich dětí naší nejvyšší prioritou, není se čeho obávat. Proto je nutné svůj život zorganizovat tak, abychom byli schopni tuto podmínku splnit.

- Žáci hovořili o tom, co znamená rodina, učili se chápat, jaké postavení mají její členové i oni sami. Chtěla jsem, aby si uvědomili, že i v rodině jsou nastavena pravidla vzájemného soužití. Děti si pak formou hry vyzkoušely různé role v rodině.

20. Homosexualita a jak o ní s dětmi mluvit

S nástupem povinné školní docházky se pro dítě stává vzdělávací prostředí významným faktorem, který formuje osobnost člověka a jeho pohled na svět. Učitel se vedle rodičů stává autoritou, ke které dítě v prvních letech vzhlíží a snaží se získat zájem a prvenství mezi vrstevníky. Jak s tímto potenciálem učitel naloží, má vliv na další vývoj dítěte a jeho vztah k autoritám obecně. Učitel by měl být otevřený všemu, co s člověkem a jeho vývojem souvisí. Měl by být připraven s dětmi hovořit na každé téma, zodpovědět jakoukoli otázku a podporovat v nich toleranci a demokratické myšlení. Může být i tím, komu se dítě svěří se svým trápením. Tímto trápením může být i jiná sexuální orientace.

Teorie pro pedagogy

Co je homosexualita?

Je to sexuální orientace na osoby stejného pohlaví. Jedná se o celoživotní, neměnný a nositelem nezapříčiněný a nezvolený, tedy nezaviněný stav, jenž je charakterizován tím, že nositel tohoto stavu je pohlavně přitahován osobou stejného pohlaví.

Můžeme si položit otázku po původu homosexuality. Je homosexualita naučitelná, mohu se tedy rozhodnout být homosexuálem, nebo je to něco, co jaksí „mám“ a co nemohu změnit? **Odborníci se shodují v tom, že svou odlišnou orientaci si nikdo nevolí.** Není otázkou svobody „být či nebýt“ homosexuálem. **Homosexualita se naučit nedá.** Nevyřešenou otázkou stále však zůstává, do jaké míry působí při formování homosexuality vlivy prenatální (tedy biologické, před narozením, genetické apod.) a postnatální (po narození – v průběhu prvních měsíců a let života). Vědecká obec je, co se týče tohoto „oříšku“, znesvářena: jeden tábor říká, že homosexualitu nelze vlivy „prostředí“ vůbec změnit, opačný naopak hlásá, že homosexualita je výsledkem specifických (nesprávných) vlivů prostředí, zejména prostředí rodinného. Jak říká psycholog Slavomil Hubálek, jenž se homosexualitě věnoval již v dobách socialismu, pravda je „někde uprostřed“. Žádná z teorií neplatí absolutně, ale podmíněně. Jako je potřeba k otevření zámku dveří klíč, tak má-li se homosexuální orientace vytvořit, je třeba zámek vrozené dispozice a klíč specifických vnějších vlivů z raného dětství. Samy vlivy vrozené – i ty z raného dětství nejsou s to „vyrobit“ homosexuála. Tato problematika je

nesmírně komplikovaná a složitá. Výzkumy však nadále pokračují a prohlubují naše vědění o formování fenoménu homosexuality.³⁹

Nabízené aktivity pro děti

Aktivita 1: Seznámení s knihou Markéty Pilátové *Jura a lama*⁴⁰

Knih je první publikací u nás, která přibližuje toto téma dětem od čtyř let. Knížka vypráví o Jurovi, který má dvě maminky. Jako pozadí obyčejného příběhu malého kluka tak zobrazuje rodinu s rodiči stejného pohlaví.

Nevíme, kolik žije v Česku dětí se dvěma mami či dvěma otci. Několik stovek, možná tisíc. Kromě toho, že jsou tyto děti diskriminované tím, že nemají stejný právní vztah k oběma rodičům, chybí jim také pohádky, ve kterých by viděly podobné rodiny, jako je ta jejich. Pro ostatní děti zase může být tato knížka nenápadným seznámením s tím, že některé děti to mají doma jinak. Vždyť setkat se s nimi můžou ve školce, škole nebo na hřišti.

Zkušenosti dobré praxe při práci s dětmi

- Za nejdůležitější považujeme, aby žáci pochopili dané téma a byli motivováni k toleranci a ohleduplnosti.
- Učitel si musí předem dobře promyslet, jak o tomto tématu bude s dětmi hovořit, musí ho přizpůsobit věku žáků a situaci ve třídě. Osvědčilo se mi přečíst dětem krátký úryvek z knížky a hovořit s nimi na základě ilustrací. Dětem se příběh moc líbil, byl pro ně inspirací k namalování krásných obrázků.
- S tímto tématem jsme s dětmi pracovali na základě příběhů. Poté jsme se děti ptali, zda někoho takového ve svém okolí znají. Povídali jsme si o tom, že takoví lidé tu byli vždy a uvedli jsme několik příkladů známých osobností z minulosti i ze současnosti.

³⁹ <http://czechkid.cz/si1070.html>

⁴⁰ PILÁTOVÁ, Markéta a Ilustrace Dora DUTKOVÁ. *Jura a lama*. Vyd. 1. V Praze: LePress, 2012. ISBN 9788090419339

Upozorňovali jsme na to, že na homosexualitě není nic špatného a není to důvod k posměchu.

- Děti znají nejvíce zpěváky jako jsou Ricky Martin, Aneta Langerová, Pavel Vítek, Elton John, George Michael, Freddie Mercury nebo známého režiséra Zdeňka Trošku.
- Toto téma je velmi aktuální, neboť dnešní děti se s projevy homosexuality setkávají jak v médiích, tak ve slovních projevech svého okolí. Nezřídka se u chlapců objevují nejrůznější vulgarismy. Často se pak dětí ptám, zda přesně vědí, co to znamená. Mnohdy jediné, co jsou děti schopné říci, je “to je sprostý“. S dětmi pak velmi často sedíme v kruhu a vysvětlujeme si, co vlastně říkají, zda je na tom něco špatného nebo proč je to nadávka. Děti neberou homosexualitu jako něco divného, pokud jim jsou předkládány objektivní informace. Často panují předsudky a názory podobné jako při diskuzích o postižení. Snažíme se dětem ukázat a vysvětlit, že mít někoho rád není přece nic neslušného.

Použitá literatura a zdroje

Acton, T., Gallant, D., Vondráček, P.: Romové. 1. vyd. Svojtka & Co., Praha 2000. 48 s. ISBN 80-7237-249-1.

Balabánová, H.: Romské děti v systému českého základního školství a jejich následná profesionální příprava a uplatnění. In.: Romové v České republice (1945-1998). 1. vyd. Socioklub, Praha 1999. s. 333-351. ISBN 80-902260-7-8.

Bartoňová M. Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. 1. vyd. Brno: MSD, spol. s r. o. Skorkovského 70a, 2005, 187 s. ISBN 80-86633-37-3

Brzek, A., Pondělíčková- Mašlová, J. (1992). Třetí pohlaví. Praha: Scientia Medica.

Davidová, E., Holub, K.: Čhajori romaňi. 1. vyd. Ars Bohemica, Praha 1999. 133 s. ISBN 80-902381-3-0.

Education Bradford, <https://www.bradford.gov.uk/NR/rdonlyres/D4ACF146-D337-4479-97E9-D00559EE4EEB/0/AllToPlayForStrategy.pdf>

<http://artslexikon.cz/index.php/Kultura>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/g/17887/NASILI-Z-NENAVISTI.html/>

<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/PVBA/9887/ROZVIJIME-EMPATII-U-DETI-PREDSKOLNIHO-VEKU.html/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Diskriminace>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Xenofobie>

<http://czechkid.cz/si1070.html>

<http://czechkid.cz/si1140.html>

<http://czechkid.cz/si1400.html>

<http://czechkid.cz/si1540.html>

<http://deti.vira.cz/Bible-pro-deti>

<http://deti.vira.cz/Bible-pro-deti/Stary-zakon/Noe-1>

<http://dumy.cz/material/29389-slabikar-detskych-prav>

<http://islam.123abc.cz/online-pexeso-s-obrazky-s-motivy-islam/#more-106>

<http://islam.123abc.cz/online-puzzle-s-mesitou/>

<http://nspz.cz/hry-nasich-babicek/>

<http://osobnostnirozvojpedagoga.cz/moduly/m1/5-1-1-vymezeni-integrace-a-inkluze-ve-vzdelavacim-procesu.html>

<http://studie.blog.cz/0902/co-je-to-asimilace-co-to-je-integrace>

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123385871-islam-po-cesku/307295350310002/>

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267533580-na-cestech-za-detmi/3816-o-poradu/>

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267533580-na-cestech-za-detmi/209562260140003-na-cestech-za-niamatollahem-z-bamjanu/>

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267533580-na-cestech-za-detmi/210562260140002-na-cestech-za-abdulem-z-pandzsiru/>

<http://www.czechkid.cz/si1100.html>

<http://www.czechkid.cz/si1230.html>

http://www.czechstepbystep.cz/ucitele/ucitele_hry.html

<http://www.deticizincu.cz/userfiles/files/Modul-1-OK.pdf>

<http://www.detskaprava.cz/>

<http://www.drom.cz/cs/drom-romske-stredisko/projekty/>

<http://www.meta-ops.cz/vzdelavaci-aktivity>

<http://www.rodicevitani.cz/pro-rodice/deti-a-media-divate-se-s-detmi-na-televizi-nebo-ji-sleduji-samy/>

<http://www.mskolovec.cz/cs/mstesovice-komunitnikruh/>

http://www.pontis.cz/e_download.php?file=data/editor/71cs_22.pdf&original=Modul+pro+%C5%BE%C3%A1ky++Men%C5%A1iny+v+%C4%8CR++zvyky+oby%C4%8Deje+kultura+%28multikulturn%C3%AD+v%C3%BDchova%29.pdf

http://www.stru.hranet.cz/foto1314/_ruzne/mpp/domnas13.pdf

http://www.stru.hranet.cz/foto1415/_ruzne/mpp1415.pdf

<http://www.studentpoint.cz/308-vztahy-sex/4536-homosexualita-tolerance-s-predsudky/>

<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/obecne/zapojte-se/rikejte-o-nas-ostatnim/vzdelavaci-zdroje-pro-ucitele/detsky-koutek/putovani-s-carly.html>

<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/obecne/zapojte-se/rikejte-o-nas-ostatnim/detsky-koutek/poznamky-pro-ucitele-pomucka-pro-ucitele-pro-praci-s-tematem-uprchlictvi.html>

<http://www.unhcr-centraleurope.org/cz/pdf/obecne/zapojte-se/rikejte-o-nas-ostatnim/detsky-koutek/poznamky-pro-ucitele-pomucka-pro-ucitele-pro-praci-s-tematem-uprchlictvi.html>

<https://www.youtube.com/watch?v=niC9WL1emVM>

- Jamek, V.(2001). O prašivém houfci. Praha: Torst.
- Janošová, P. (2000). Homosexualita v názorech české společnosti. Praha: Karolinum.
- Kol. autorů (1995). Homosexualita, společnost a AIDS v ČR. Praha: Orbis.
- M. Hübschmannová: Hin man ajsi čhaj, so... Romské hádanky, Fortuna 2003*
- Moravcová, M., Bartoňová M., Předškolní vzdělávání u dětí romského etnika. Bakalářská práce, PdF MU, 2006
- ms.erudis.cz/ke-stazeni.aspx?dwn=992394ec-84aa-4467-a7c5...
- PIKE, G., SELBY, D. Globální výchova. Praha: Grada, 1994, s. 108-110
- PILÁTOVÁ, Markéta a Ilustrace Dora DUTKOVÁ. *Jura a lama*. Vyd. 1. V Praze: LePress, 2012. ISBN 9788090419339
- Ramsey, P. (1987) Teaching and learning in diverse world: Multi-cultural education for youth Children, New York, Teachers Collage Press
- RVP ZV 2005
- Šotolová, E.: Vzdělávání Romů. 1. vyd. Grada publishing, Praha 2000. 75 s. ISBN 80-7169-528-9.
- www.efko.cz/media/document/navod-noemova-archa_cz_.doc

Přílohy

Příloha č. 1 – Práva dítěte ve škole

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Práva dítěte ve škole

Na všech úrovních vzdělávání dětí při praktické aplikaci práv dítěte ve škole hovoříme o:

- Respektování nejlepších zájmů dítěte
- Rozvíjení pozitivního klimatu třídy
- Budování respektu k právům dítěte
- Rozvíjení sociálních dovedností

V průběhu celého školního roku můžeme pak využít kooperativní výuku, která upevňuje vztahy mezi dětmi ve třídě. Vyučovací hodiny i volné okamžiky ve škole, ve kterých jsou dodržována práva dítěte, přispívají ke zlepšování klimatu třídy a školy a ke zvyšování prosociálního cítění všech žáků

Realizace práv dítěte v praxi napomáhá dětem k:

- Uvědomění si odpovědností, které ruku v ruce doprovázejí práva
- Uvědomění si významu konkrétních práv a odpovědností
- Prevenci ničení majetku ve třídě a ve škole
- Prevenci šikany
- Prevenci záškoláctví

Základní práva dítěte jdou ruku v ruce s odpovědnostmi:

- **Právo dítěte na vzdělání – odpovědnost dítěte chodit do školy a vzdělávat se podle svých schopností**
- **Právo dítěte na rozvoj – odpovědnost dítěte participovat ve škole**
- **Právo dítěte být slyšeno – odpovědnost dítěte za dění kolem sebe**
- **Právo dítěte na svobodu myšlení – odpovědnost dítěte respektovat myšlenky a názory jiných**
- **Právo dítěte na ochranu před násilím – odpovědnost dítěte pomoci potřebným a obětem diskriminace podle svých schopností, odpovědnost za prevenci šikany**
- **Právo dítěte na zdravé životní prostředí - odpovědnost za ochranu okolního prostředí**
- **Právo dítěte na účast na dění kolem sebe – odpovědnost dítěte účastnit se dění kolem sebe**

Pro děti v MŠ a v přípravných třídách můžeme pro diskuzi o právech dítěte využít obrázky ze Slabikáře práv dítěte. Můžeme s dětmi hovořit v kruhu, co znamenají tyto obrázky obecně a co znamenají v jejich životě.⁴¹

Návrhy na využití práv dítěte v jednotlivých předmětech na základě Úmluvy o právech dítěte:

Úmluva o právech dítěte je důležitým dokumentem pro každé dítě. Jedná se o mezinárodní konvenci, která stanovuje občanská, politická, ekonomická, sociální a kulturní práva dětí. Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN 20. listopadu 1989 a její dodržování kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN. Celkově ji ratifikovalo 193 států.

Obsahuje dva hlavní body, a to práva dítěte a povinnosti státu. Mezi hlavní práva dítěte patří: právo na život, právo na jméno, právo poznat své rodiče a být jimi vychován, svoboda projevu a svobodný přístup k informacím, svoboda myšlení a náboženského vyznání, svoboda sdružování a pokojného shromažďování, právo na ochranu soukromí.

Dále právo na ochranu před násilím, ponížením a vykořisťováním, právo na výhody sociálního zabezpečení, právo na životní úroveň potřebnou pro jeho rozvoj, právo na

---

⁴¹ <http://dumy.cz/material/29389-slabikar-detskych-prav>

vzdělání, právo na využívání vlastního jazyka, právo na odpočinek a volný čas, právo na ochranu před nebezpečnou prací a mnoho dalších.⁴²

V níže uvedených předmětech a tématech najdeme souvislosti a konkrétní uplatnění práv dítěte, s odkazem na Úmluvu o právech dítěte a její jednotlivé články (čl. 2,5,6,7,12,13,16,17,19,23,28,29,31).

1. – 3. ročník

Prvouka

Téma: Rodina, Naše vlast, Domov, Lidská činnost a tvořivost, Práce a volný čas, Svět v pohybu, Péče o své zdraví

4. ročník

Vlastivěda

Téma: Naše vlast, Památná místa, Obyvatelstvo ČR, Starší dějiny české, Významná města, Státní symboly.

Přírodověda

Téma: Člověk, Růst a vývoj, Zdravá výživa

5. ročník

Vlastivěda

Téma: Politické probuzení, Buditelé, Rakousko-Uhersko, První světová válka, Druhá světová válka, Obnovení ČSR, Od totality k demokracii, Vznik ČR.

Přírodověda

Téma: Člověk a příroda, Člověk a jeho životní podmínky, Ochrana člověka za mimořádných situací, Volba povolání.

---

⁴² <http://www.detskaprava.cz/>

Příloha č. 2 – Projektový den: Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Co bychom chtěli v naší třídě a v naší škole zlepšit

Motto: Nebudu ničít něco, co jsem sám vytvořil. Společně budeme měnit k lepšímu naši třídu a školu a snažit se o zlepšení třídního a školního klimatu.

Metody: práce ve skupině
komunitní kruh
debatní liga
výtvarné činnosti

Výstupy: fotodokumentace, slohová práce k projektovému dni (žáci v ČJ na 2. stupni), leták pro rodiče

Cíle projektového dne:

- rozvíjet a podporovat multikulturní atmosféru ve škole
- směřovat činnosti a výstupy tak, aby děti chodily do školy rády
- rozvíjet a podporovat komunikativní, formulační, argumentační, dialogické

a prezentační schopnosti a dovednosti

- prohlubovat empatii, schopnost aktivního naslouchání a spravedlivého posuzování
- vést děti ke kritickému myšlení
- děti a žáci si uvědomují smysl spojení: **moje (naše) škola**

Rozvíjení kompetencí v osobnostní a sociální výchově, environmentální výchově, podpora kritického myšlení.

Aktivity pro MŠ a mladší žáky:

Výtvarná dílna na téma „Co bychom chtěli ve škole (školce) zlepšit“

Pomůcky: krabice, velké papíry, barevné papíry, lepidlo, fixy, barvy, spreje, květiny, závěsy

Aktivita 1: Nakreslete každý sám za sebe svoji školu

Aktivita 2: Z krabic, barevných papírů vytvoříme model školy – skupinová práce

Aktivita 3: Zkusíme udělat návrh, jak by měla vypadat třída, aby se v ní dětem líbilo.
Co by mělo kde být? Jak uspořádat lavice, jak vyzdobit stěny, jak vyzdobit okna, kde bude sedět učitel? atd.

Aktivita 4: Tvorba pravidel – podle potřeb třídy

Aktivity pro žáky 2. stupně

Formou brainstormingu můžete zjistit, zda by žáci ocenili fungování školního parlamentu, klubu, doučování, hodnocení jiným způsobem než známkami, proč se jim ve škole nedaří, které předměty je nebaví, jaké kroužky by chtěli mít v klubu, co by mělo v klubu fungovat, aby tam chodili rádi.

Další témata:

Jak by měla vypadat škola, do které bych rád chodil?

Jaký je pro mě ideální učitel?

Co bych se chtěl tento rok ve škole naučit?

Co bychom já a moji rodiče mohli pro školu udělat?

Jaká by měla být škola, popřípadě učitelé v ní, abychom do ní rádi chodili.

Pokud by se škola změnila podle mých představ, budu do ní rád chodit?

Debatní liga (za svým slovem si stojím, dovedu obhájit svůj názor)

1. Žák ve spolupráci s ostatními posoudí přednosti a nedostatky své školy.
2. Žák z uvedených předností a nedostatků vytřídí ty, které považuje za nejdůležitější.

Žáci začínají pracovat ve skupině čtyř (tři žáků), formulují neomezený počet různých nápadů, co by chtěly ve škole nebo třídě zlepšit. Zdůrazněte ještě jednou, že se nemusí jednat jen o nápady zaměřené na vybavení nebo materiální problémy.

Každá skupina má nyní tři nápady, na kterých se shodla a které představí ostatním. V tuto chvíli se o nápadech nediskutuje, ani se k nim ostatní děti nijak nevyjadřují. Ze seznamu nápadů, jenž by měl být napsán na tabuli, bude třeba vybrat pouze jeden. Pokud se mezi nápady objeví nějaké shodné či podobné, nechte pouze jeden z nich a ostatní vyškrtněte. Nápady, ze kterých se bude vybírat, výrazně označte.

Diskutujte o návrzích, které jste společně vybrali jako nejlepší.

Další dvě hodiny budou probíhat formou brainstormingu a komunitního kruhu. Žáci si vytvoří pravidla, která budou ochotni respektovat.

Příloha č. 3 – Projektový den: Škola a komunita bez šikany

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Škola a komunita bez šikany

Cíl projektového dne: motivovat děti k odmítnutí šikany a podobných jevů ve škole a řešit konkrétní situace šikany ve škole i v komunitě, což je aktuální zejména o prázdninách.

Při práci s dětmi si klademe následující cíle:

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi dětmi
- jednat s dětmi jako s partnery
- udržovat ovzduší důvěry mezi dětmi a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity
- informovat děti i rodiče, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, školní psycholog, výchovný poradce, schránka důvěry, vedení školy, Linka důvěry

Cílem projektového dne je aktivizačními metodami pracovat s dětmi proti šikaně, posílit komunikaci ve skupině a pozitivní spolupráci v kolektivu.

Ptáme se dětí, kde všude se mohou mimo se šikanou setkat:

- přestávky (dozory musí se zvýšenou intenzitou sledovat riziková místa)
- družina
- mimoškolní aktivity
- sportovní soutěže
- kroužky
- návštěva filmových a divadelních představení
- školy v přírodě
- na cestě do školy a ze školy

Se staršími dětmi si pohovoříme o tom, co je to šikanování, o signálech šikanování a co mají dělat, když se se šikanou setkají.

Při hrách a aktivitách s dětmi posilujeme tyto důležité základní kompetence:

Sociální a personální kompetence

Uvědomuje si, že za své jednání odpovídá a nese důsledky.

Při setkání s neznámými lidmi či v neznámých situacích se chová obezřetně. Nevhodné chování i komunikaci, která je mu nepříjemná, umí odmítnout.

Komunikativní kompetence

Dokáže se vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, dramatickými...).

Činnostní a občanské kompetence

Uvědomuje si svá práva a práva druhých, učí se je hájit a respektovat; chápe, že každý člověk má svou hodnotu.

Hry a aktivity

- Vadí, nevadí
- Nejsme všichni stejní

Hra ukazuje důležitost vzájemné tolerance a respektu k odlišnostem nejrůznějšího druhu – kulturním, jazykovým, rasovým, fyzickým, sociálním, majetkovým či povahovým. Toto pochopení potom pomáhá eliminovat šikanu.

- Kdo je můj kamarád – rozvoj vztahů, utváření soudržnosti a pocitu sounáležitosti.

- Vytvoření pocitu bezpečí každého dítěte, které se komunitního kruhu účastní.
- Vytváření pravidel

Příloha č. 4 – Letáček: Šikana

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Šikana

Co je šikana:

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumějí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. (Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 – 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení)

Charakteristika šikany:

- záměrnost jednání
- nepoměr sil mezi agresorem a obětí (zpravidla vlastní fyzická síla, početní převaha agresorů; psychická převaha nad méně odolným jedincem)
- samoučelnost agrese, šikanujícímu nejde primárně o dosažení konkrétního cíle, zisku (sama agrese je původním a hlavním cílem šikany, protože je nejmarkantnějším stvrzením převahy útočníka, proto mu poskytuje nezastupitelné uspokojení)

- její opakování

Jak postupovat?

- rozhovor s dítětem – pokud možno v klidu se pokusit zjistit co nejvíce informací
- nejdůležitější je poskytnout dítěti podporu jak v rodině, tak je možné využít služeb odborníka, tedy psychologa
- řešit vše přímo ve škole

Varovné znaky, jež mohou poukazovat na šikanu:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Dítě nechce jít ráno do školy (zvláště když mělo dříve školu rádo).
- Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Dítě ztrácí chuť k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Dítě usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze spaní, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě.
- Dítě se odmítá svěřit s tím, co ho trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma.
- Dítě své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Na koho se obrátit?

Přímo ve škole jsou tito odborníci:

Metodičky prevence, jejichž základní náplní práce je řešit konfliktní situace ve škole, podporovat zdravé vztahy ve třídě a mezi spolužáky.

Školní psycholožka se zabývá prací jak s jednotlivcem, tak s třídním kolektivem.

Příloha č. 5 – Projektový den: Vánoční tradice u nás i jinde

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Vánoční tradice u nás i jinde

Cílem projektového dne bylo připomenout si historii vánočních svátků a náboženské tradice u nás i v jiných zemích. Projektový den navázal na projektové vzdělávání v listopadu a prosinci na téma náboženské tradice a současnost a křesťanství. Navržené aktivity vedly děti přirozenou cestou k toleranci a respektu, přispěly ke zlepšení sociokulturního klimatu ve škole a ke zlepšení atmosféry v jednotlivých třídách.

Nabídka aktivit

Dětem byla během projektového dne nabídnuta řada her, soutěží a aktivit, např. různé pracovní listy a omalovánky na vánoční téma.

Pomocí pracovních listů si žáci na 1. stupni procvičovali dělení slov na konci řádku a vyluštili jednoduchou netradiční křížovku. Obrázky z malovaného vyprávění nahrazovali slovy a dělili je na slabiky. Očekávaným výstupem bylo, aby se žáci naučili rozlišovat zvukovou a grafickou podobu slova, členili slova na hlásky a rozlišovali dlouhé a krátké samohlásky.

V omalovánkách na téma Vánoce děti dokreslovaly svá přání. Po výtvarné činnosti následoval rozhovor nad obrázkem.

Popletená zvířátka a roční období byly pracovní listy, ve kterých si žáci procvičovali nejen znalost zvířat a ročních období, ale hlavně rozvíjeli pozornost a postřeh. Pracovní listy mohly děti využít jako omalovánky a náměty k dalším „popleteninám“.

Žáci si spolu s pedagogy připomněli význam Vánoc jako svátků rodiny, pohody a štěstí. Povídání si zpestřili zpěvem vánočních koled a čtením vánočních příběhů. Děti si také připomněly biblický příběh o narození Ježíše Krista a různé vánoční zvyky. Mohly napsat Ježíškovi dopis, do kterého vložily své přání k Vánocům. Projektový den byl zakončen návštěvou vánočního trhu v centru města Brna, kde děti svá přání vhodily Ježíškovi do schránky.

Cíle aktivity z hlediska klíčových kompetencí

- rozvoj komunikativních kompetencí
- rozvoj personálních a sociálních kompetencí
- rozvoj sebepoznání a seberealizace

Hodnocení

Projektový tým usiloval při tvorbě projektového dne o vytvoření dne plného zajímavých aktivit, které pomáhají budovat atmosféru důvěry a napomáhají ke stmelování třídního a školního kolektivu. Podle hodnocení pedagogů i dětí se projektový den opravdu vydařil.

Příloha č. 6 – Projektový den: Zvenku jení, uvnitř stejní

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Zvenku jení - uvnitř stejní

Cílem projektového dne bylo seznámit děti s cizinci, kteří žijí na území ČR, a zároveň je vést k uvědomování si odlišností v životě, naučit je vnímat rozdíly mezi majoritní společností a národnostními menšinami žijícími kolem nás. Děti se seznámily s životem dětí nejen ve světě, ale i se životem dětí cizinců, kteří žijí na našem území. Projektový den byl zaměřen na to, aby děti získaly úctu a respekt k rozdílům mezi lidmi a následně se naučily vnímat různorodost životních podmínek lidí v jednotlivých částech světa.

Děti se díky projektovému dnu setkaly s Morrisem z afrického Konga a Uyangou z Mongolska. Oba hosté dětem vyprávěli své příběhy o tom, jak se dostali do České republiky a čemu museli po svém příchodu čelit. Následně dětem ukázali zajímavosti ze zemí, ze kterých pocházejí. Děti se seznámily s republikou Kongo a Mongolskem. Pro mnoho dětí to bylo první setkání s cizinci.

Popis činnosti

Oba přednášející měli nachystané krátké prezentace o zemích, ze kterých pocházejí. Seznámili děti s tradičními zvyky, oblečením, jídlem a zajímavostmi z Konga a Mongolska. Následně vyprávěli svůj životní příběh a objasnili dětem, z jakých důvodů se vydali do ČR. Uyanga hovořila i o tom, jak prožívala dětství v české škole a jak to pro ni bylo občas těžké, když se jí děti posmívaly.

Přednášející Morris Dikenka Kazadi měl i hudební představení, ve kterém dětem předvedl tradiční africké písně. Nakonec se všechny děti do jeho vystoupení zapojily a společně si zatancovaly.

Děti byly z projektového dne nadšené a moc se jim to líbilo, zejména taneční sekce.

Součástí tohoto dne bylo i promítnutí dokumentu o vietnamské komunitě žijící v České republice.

Rozvoj klíčových kompetencí

- rozvíjet komunikační dovednosti verbální a neverbální
- posilovat rozvoj přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájem, radost z nového)
- vytvářet prosociální postoje (sociální citlivost, respekt, přizpůsobení se, tolerance)
- vytvářet povědomí o existenci ostatních národností
- vytvářet elementární poznatky o širším společenském a přírodním prostředí ve světě, pochopit, že svět je rozmanitý
- umět samostatně vyjadřovat své myšlenky, nápady, pocity
- vnímat, že je zajímavé dozvídat se nové věci, využívat zkušenosti v životě
- chápat, že všichni lidé (děti) mají svou hodnotu, přestože je každý jiný, že osobní odlišnosti jsou přirozené
- pochopit, že každý má ve společenství svou roli, každý je důležitý
- vnímat rozmanitost světa, mít elementární povědomí o existenci jiných národů
- získat povědomí o tom, že ne všechny děti světa mají doma hračky, zajištěné jídlo, pití

Příloha č. 7 – Dotazník pro učitele: Test o právech dítěte v kontextu lidských práv

Projekt CZ.1.07/1.2.17/02.0035

Test o právech dítěte v kontextu lidských práv

Vyberte vždy jednu správnou odpověď.

- 1) Práva dítěte jsou
  - a) povinni respektovat a chránit všichni, kdo s dětmi přicházejí do kontaktu i děti samotné
  - b) povinni respektovat a chránit ředitelé škol
  - c) povinni respektovat a chránit učitelé a rodiče dětí jako jejich zákonní zástupci
  - d) povinni respektovat a chránit děti

- 2) Dítě má právo vyrůstat ve své rodině
  - a) ano
  - b) ano, pokud je tato připravena dítěti zajistit nejlepší podmínky pro jeho rozvoj a hájit jeho zájmy
  - c) ano, pokud není dostatek kapacit v ústavní péči
  - d) ne, je na státu, aby určil, jaká péče je pro dítě nejvýhodnější

- 3) Monitorovacím orgánem dodržování Úmluvy o právech dítěte OSN, který Českou republiku v roce 2011 vyzval, aby „urychleně přijala veškerá nezbytná opatření pro zajištění účinného zrušení jakýchkoli a veškerých forem segregace dětí romského původu, zvláště diskriminačních praktik vůči nim ve vzdělávacím systému, poskytování základních služeb a bydlení“ je:
- Výbor OSN pro práva dítěte (CRC)
  - Dětský fond OSN (UNICEF)
  - Organizace OSN pro vědu, výchovu a kulturu (UNESCO)
  - Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj v Evropě (OECD)
- 4) Cílem vzdělávání podle Úmluvy o právech dítěte OSN, kterou se Česká republika zavázala dodržovat, je:
- rozvoj osobnosti dítěte, jeho talentu, duševních a fyzických schopností do jejich plného potenciálu a budování respektu k lidským právům a základním svobodám a principům podle Charty OSN
  - budování respektu k rodičům, k vlastní kulturní identitě, jazyku a hodnotám, k národním hodnotám země a k ostatním civilizacím a příprava ke zodpovědnému životu ve svobodné společnosti v duchu porozumění, míru, tolerance, rovnosti pohlaví a přátelství mezi národy, etnickými, národnostními či náboženskými skupinami a původními obyvateli
  - budování respektu k přírodnímu prostředí
  - vše výše uvedené
- 5) Praxe vytváření tzv. babyboxů vede mj. k
- porušování práva dítěte na identitu, rodinné vztahy, práva být s rodiči a v jejich péči
  - porušování práva dítěte na vzdělání
  - porušování práva dítěte na participaci
  - ke všem výše uvedeným
- 6) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci D.H. a ostatní proti České republice“ z roku 2007 shledal, že

- a) děti po absolvování zvláštních škol nemají zhoršené příležitosti v dalším životě
  - b) procento romských dětí ve zvláštních školách odpovídá míře výskytu mentálního postižení v populaci
  - c) praxe umístování do zvláštních škol je diskriminační vůči romské menšině
  - d) je úkolem rodičů zajistit, aby děti získaly řádné vzdělání
- 7) Fyzické trestání dětí je
- a) zakázáno ve školách a v rozumné míře povoleno doma
  - b) do míry nezbytné k udržování disciplíny povoleno ve školách i doma
  - c) zakázáno za všech okolností a ve všech prostředích, ale doma ne výslovně
  - d) v rozumné míře povoleno ve školách i doma
- 8) Děti mají právo na participaci, která znamená:
- a) podílet se na rozhodování v zásadních otázkách svého vzdělávání, jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich prospěchu
  - b) podílet se na rozhodování ve všech otázkách, které se jich týkají, jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich zralosti
  - c) od 12 let věku se podílet na zásadních otázkách, které se týkají jejich vzdělávání, jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich prospěchu
  - d) od 9 let věku se podílet na zásadních otázkách, které se týkají jejich vzdělávání, jejich názoru se věnuje pozornost odpovídající jejich zralosti
- 9) Právo dětí na participaci zahrnuje také metody výuky...
- a) ano, učitelé jsou povinni při hodnocení svých metod výuky s dětmi jednat, jejich názor zjišťovat a zohledňovat
  - b) ne, to spadá pouze do kompetence učitelů
  - c) ne, to spadá do kompetence ředitele
  - d) ne, to spadá do kompetence školní inspekce
- 10) Vzdělávání dětí o lidských právech
- a) vychází ze znalosti textu mezinárodních úmluv a data jejich přijetí

- b) vychází z praktických příkladů ze života dětí a z jejich prostředí a učí je citlivosti k potřebám každého jednotlivce
- c) vychází z příkladů z ciziny, protože v ČR se lidská práva převážně dodržují
- d) vychází z praktických příkladů ze života dětí a z jejich prostředí a učí je, že lidská práva mají ti, kdo plní své povinnosti